

KATEIRA®

ŠTUDENSKI LIST

Letnik XIV št. 2 Maribor 30. X. 1973

Na sporedu je že četrto srečanje v širšem organizacijskem smislu s podelitvijo nagrad in plaket, kot prireditvev pa že osmo srečanje slovenskih poklicnih dramskih gledališč. Nekoč je bil osnovni namen srečanja prikazati Mariboru relativno najboljše predstave posameznih slovenskih gledaliških hiš, vključno z Slovenskim narodnim gledališčem iz Trsta. Seveda se je ta osnovni koncept v marsičem spreminjal in se še nenehno izpopolnjuje. Nekateri vidijo sicer v tem slabo osnovno strukturo, vendar je ta problematika le pozitivna nujnost v razvoju slovenskega gledališkega življenja.

„V tej gledališki sezoni mineva trideset let, odkar je bila na našem ozemlju v polnem teku borbe ustanovljena kulturna institucija, ki v takih razmerah brez dvoma nima primere v nobenem osvobodilnem gibanju sveta: Slovensko narodno gledališče. Moč gledališke besede je vstala že na prvem mitingu, ki so ga pripravili borci v prvi spotoma zavojeni vasi, da bi z besedo in pesmijo ohranili potlačene ljudi za odpor zoper tujca, ki jim je bil ukradel svobodo in mirno življenje. S političnimi govori so se združile satira in vse več drugih oblik gledališkega izraza, ki je vse bolj in bolj prevladovalo, dokler nismo dobili Klopčičeve „Matere“ in Borovih „Raztrgancev“. In tako je gledališka beseda zaživela v najbolj čisti obliki že med NOB in ljudsko revolucijo in spremljala njun boj za osvoboditev domovine. Mali Črnomelj je tako postal



Borštnikovo srečanje 73

kulturna metropola ne samo borbene Slovenije, marveč vse borbene Evrope, kar je in bo morala priznati tudi evropska zgodovina. To gledališče je bilo sposobno oživiti na odru celo samega očaka Moliera; s tem je dokazalo upravičenost svojega imena. Gledališka beseda je tako izpričevala svojo moč in poslanstvo tudi med revolucijo in njen zmagoviti boj je potrdil, da sta kultura in gledališče lahko enako ali pa še bolj uspešno orožje kakor puške in topovi. Čeprav gledališče samo ne more spremeniti sveta, ima vendar v boju za osveščanje duha v slehernem času svoje nezamenljivo mesto buditelja in hrabritelja za revolucionarni vzgon tako v vojni kakor tudi v miru.

Ko torej ob tridesetletnici znamenitega Kočevskega zboru odposlanec slovenskega naroda, na katerem so partizanski gledališčniki z uprizoritvijo Klopčičeve „Matere“ postavili temeljni kamen za novo partizansko Slovensko narodno gledališče, proslavljamo tudi enak jubilej ne le tega gledališča, temveč tudi partizanskega invalidskega pevskega zboru; ter ju posredno s tem posvečamo nasploh ideji osvobodilnega boja, naši revoluciji in še tridesetletnici AVNOJ-a, naj si ob teh jubilejih kot potrdilo moči gledališke besede, postavimo za vodilo Borštnikovega srečanja tudi geslo: Gledališče ljudstvu – ljudstvo gledališču!“ (Iz poslanice Borštnikovega srečanja, Smiljan Samec)

(ag)

BESEDA DVE O SKUPNOSTI ŠTUDENTOV CELJA

Pred nedavnim je Celje obiskala delegacija skupnosti študentov iz Maribora, ki je imela možnost spoznati nekatere probleme študentov dislociranih oddelkov VEKS in PA v Celju.

Kakor vam je že znano, so se celjski kolegi ob pomoči nekaterih članov IO SS VZM organizirali v lanskem študijskem letu. Sklenili so, da je zbor študentov najvišji študijski organ. Ta daje smernice za delo IO, ki predstavlja študente Celja med dvema zasedanjima zbora študentov. Za svoje delo odgovarja zboru študentov v Celju, ki tudi izvoli in imenuje predsednika. V prvem obdobju je bil predsednik Zvone Leskovšek, študent PA. Reči moramo, da je svojo dolžnost opravljal z veliko mero odgovornosti, dal pa je tudi smernice za nadaljnje delo. Kljub temu, da je študentska organizacija začela delati šele v drugi polovici marca, so se pomerili v športu, nas Mariborčane pa so presenetili tudi s tem, da so nam odnesli diplomo aprilskih študentskih iger. Organizirali so tudi družabni večer in predavanje o problematiki, s katero se srečujejo vsak dan.

Omenjeno delegacijo so seznanili tudi s problematiko, ki jih tare, in s problemi, ki ovirajo razmah njihovega dela. Eden največjih problemov je gotovo pomanjkanje prostora. Kakor so nam povedali, bodo skušali dobiti prostor v Klubu mladih, kjer že domuje podružnica študentskega servisa. Velika ovira je tudi dvoletni študij in pomanjkanje tradicije. Vsaka šola pa ima še posebej svoje probleme. Tako se morajo študentje Pedagoške akademije ubadati zaradi prostorov, katere sicer imajo, pa jim nekateri profesorji gimnazije omejujejo uporabo še teh. Drugi problem je sodelovanje s študenti matične šole. IO PA jim ne pomaga pri njihovem delu, komaj so se „izvalili“, že od njih pričakujejo, da bodo kar „kočke“, sami pa pravijo, da se počutijo kakor piščanec nikogar. Študentje VEKS pravijo, da imajo odnose urejene, edini problem je, da je tajništvo šole v eni, predavalnice pa v drugi stavbi. Naj povemo, da študentje v mestu ob Savinji nameravajo organizirati razgovor o novi ustavi, udeležili se bodo brucovskih prireditev v Mariboru, izvolili bodo novo vodstvo, priredili brucovanje, najti si morajo prostor in še in še.

Kakor vidite iz zapisanega je problematika obširna, sami pa so obljubili, da se bodo s kakšnimi problemi sami oglašali in preko Katedre sami seznanili širši krog zainteresiranih.

TONE CERJAK

NA ŠTUDENTSKEM SERVISU SMO IZVEDELI:

Kakor je znano, je študentski servis odprl v Kranju svojo podružnico. Po daljšem času je ta podružnica dobila svoj prostor, kjer ji bo omogočeno stalno delo. Kranjska podružnica je v zadnjih dveh poletnih mesecih ustvarila 233.540,00 dinarjev bruto prometa.

Tudi celjska podružnica dobro dela. V Celju so letos morali začeti znova, ker so v lanskem letu nekateri brezvestni delavci (študentje in dijaki) s svojo malomarnostjo zapravili ugled takrat še nove dejavnosti v Celju. Tudi ta podružnica je letos ustvarila okoli 150.000 dinarjev bruto dohodka.

Mnogo slabše je s podružnico v Murski Soboti, kajti tudi v drugem letu delovanja se ne more prav razživeti in normalno začeti z delom. Temu primeren bo tudi dohodek.

★ KATEDRA ★

študentski list

izdaja stalna skupščina skupnosti študentov mariborskih visokošolskih zavodov.

Ureja uredniški odbor:

Glavni in odgovorni urednik Davorin Kračun
Sekretarka uredništva Nevenka Vetrih

Študentje in visoko šolstvo:

Tone Cerjak (urednik), Milan Kerkez, Miroslav Rebernik, Janko Siranko

Politika in gospodarstvo:

Dušan Zbašnik (urednik), Drago Pišek

Kultura:

Edvard Pukšič (urednik), Boris Čerpes, Adrian Grizold, Igor Kramberger

Likovnost: Sonja Mihec, Ferdo Rakuša, (fotografija), Janez Rotman, Jasna Zbašnik

Tehnični urednik: Marjan Hanl

Lektor: Ida Bertalančič

Katedro sofinancirajo: Združenje visokošolskih zavodov Maribor, IO SS MVZ, Kulturna skupnost Slovenije in SO Maribor. Uredništvo in uprava Ob parku 7, 62000 Maribor, telefon 22-004, tekoči račun 51800-678-81846. Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo. Cena izvoda je 2,00 din (letna naročnina 20,00 din, za ustanove in podjetja 30,00 din). Tiska ČP Mariborski tisk, Maribor.

VESTI

17. 10. je imelo svoj prvi sestanek predsedstvo domske skupnosti. Določili so predsednika komisij in formirali svete blokov ter s tem dali možnost za aktivno delovanje večjega števila študentov. Imenovali so tudi uredniški odbor Informatorja.

)))

Študenti VPS so nam poslali odprto pismo, v katerem obtožujejo ameriške družbe (Cannecot Copper corp. in Anaconda corp., ITT comp.) kakor tudi ameriško vlado zaradi pomoči sedanemu fašističnemu režimu v Čilu. Nadalje obsojajo vlado ZDA zaradi moralne in materialne pomoči organizaciji, ki je rovarila proti tedaj zakoniti vladi dr. Salvadora Allendeja. Postavili pa so tudi tri zahteve:

1. da ameriška vlada preneha podpirati fašistični režim v Čilu,
2. da ameriška vlada apelira na junto, da izpusti politične zapornike;
3. zahtevajo prostost za sekretarja KP Čila Corvelana.

BEOGRAD: Tretjega novembra bo v Titogradu konferenca Zveze skupnosti študentov Jugoslavije. Mariborske barve bodo zastopali: Dušan Zbašnik, Davorin Kračun, Boris Kastivnik in Drago Pišek kot delegati ter Jože Zagožen kot član predsedstva konference.

MARIBOR: Jesenske brucovske prireditve bodo predvidoma od 5.-9. novembra. Javna tribuna, posvečena študentski, študijski in sindikalistični problematiki, bo v četrtek, 8. novembra, brucovski ples pa bo v petek, 9. novembra.

BEOGRAD: V torek, 16. septembra je bila v Beogradu seja predsedstva ZSJ. Pogovarjali smo se o ustavnih dopolnilih, vlogi SZDL v naši družbi in še o čem.

LJUBLJANA: 17. septembra je bila v Ljubljani okrogla miza predstavnikov dveh slovenskih študentskih organizacij in predstavnikov republiške mladinske organizacije. Prepirali smo se o organiziranosti. Naposled smo dosegli izredno soglasje. Podrobnosti prihodnjic!

MARIBOR: V torek, 9. septembra je bil sprejem predstavnikov študentske organizacije pri novem predstojniku MVZ doc. dr. Vladimirju Bračiču. Problemov ni zmanjkalo.

MARIBOR: Visokošolski zavodi in skupnost študentov pripravljajo poseben socialni projekt kulturne in gospodarske pomoči določeni vasi. V projektu sodelujejo profesorji in študentje. Kaj več o naslednji številki.

MARIBOR: Predvidoma v drugi polovici novembra bo skupščina študentov MVZ. Na njej bomo ocenili dosedanje delo ter se dogovorili za delo naprej. Ob tej priložnosti bomo tudi predčasno izvolili novega predsednika IO SS MVZ. Prejšnji gre v pokoj.

RAZPRAVE O NOVI USTAVI NA NASIH ŠOLAH

V okviru splošnih razprav o osnutkih nove ustave SRS in SFRJ so potekale razprave tudi po posameznih visokošolskih zavodih. Na PA so razprave še v teku. V drugem letniku razpravljajo o novi ustavi študentje v okviru sociologije, absolventi so razprave že zaključili, v prvem letniku pa jih vodijo trije profesorji, vendar po mnenju nekaterih študentov premalo poglobljeno.

Na VEKS-u so razprave potekale v okviru predavanj in so zajele prve in druge letnike sto procentno, tretje in četrte pa okoli štirideset procentno. Razprave je vodil profesor Avgust Majerič.

Na VPS bodo razpravljali o ustavi okoli 15. oktobra, ker imajo organizacijske probleme z izvršnim odborom.

Na VAS so potekale razprave v okviru predavanj predmeta Osnove družboslovja.

Tudi na VTŠ so z razpravami o novi ustavi v glavnem zaključili.

Pripombe in mnenja, ki so jih izrazili študentje v okviru razprav, bodo vodje razprav posredovali koordinacijskemu odboru za vodenje javne razprave o osnutkih novih ustav SFRJ in SRS pri občinski konferenci SZDI, po drugi strani pa jih bodo posredovali po študentski liniji preko izvršnih odborov in skupščine študentov MVZ skupno z mnenji ljubljanskih kolegov kot stališče Zveze skupnosti študentov Slovenije.

Študentje so razpravljali o splošnih vprašanjih nove ustave, v glavnem pa so iskali odgovore na vprašanja, ki vse študente živo zanimajo. Razprave študentov po šolah bi lahko strnili v naslednje mnenje: Pri nas se razvija samoupravni socialistični sistem kot praksa v proizvodnih in ostalih družbenih odnosih med ljudmi. Zato se je pojavila potreba, da z novo ustavo dopolnimo in uzakonimo te odnose, ki so bili nakazani že z ustavnimi amandmaji, in tako zagotovimo neoviran razvoj naše družbe. Temelj odnosov v naši družbi je položaj delovnega človeka v njej. Delovni človek dela s sredstvi v družbeni lastnini in neposredno in enakopravno z drugimi ljudmi v združenem delu odloča o vseh zadevah družbene reprodukcije in uveljavlja svoje pravice: da uživa uspehe svojega dela, razvija svoje sposobnosti ter zadovoljuje svoje osebne in družbene potrebe. Celoten družbenopolitični sistem je treba prilagoditi zahtevi, da delovni ljudje uresničujejo in razvijajo samoupravno demokracijo kot posebno obliko diktature proletariata in s tem posegajo in podružbljajo politično oblast. Zagotoviti je treba pogoje za odločanje delavcev v vseh oblikah združenega dela in družbene reprodukcije od temeljnih organizacij združenega dela, samoupravnih interesnih in krajevnih skupnosti do občin, republik in avtonomnih pokrajin. Predstavniški sistem postopoma zamenja delegatski sistem kot sistem neposredne demokracije. Delegatski sistem e univerzalno načelo celotne organizacije družbe. Osnovno vodilo tega sistema je, da delavec neposredno, enakopravno in demokratično ureja skupna družbena vprašanja. Delavski razred zagotavlja socialistične družbene odnose in samoupravne pravice delovnih ljudi ter varuje svobodo in pravice človeka. Svobodo, pravice in dolžnosti človeka občana so neodtujljive in so izraz socialističnih samoupravnih demokratičnih odnosov; pogoje za njihovo uresničevanje in varstvo pa zagotavlja socialistična družba.

Izobraževanje, razvijanje in uporaba znanosti so bistveni dejavniki dvigovanja produktivnosti dela, razvoja ustvarjalnih sil in splošnega napredka socialistične družbe. Socialistična skupnost mora zagotavljati možnosti za čim širši razvoj teh dejavnosti. Kot splošne družbene vrednote morajo biti dostopne vsem delovnim ljudem. Zagotoviti je treba materialno izenačevanje pogojev do izobraževanja. Ustavna pravica, da so vse vrste in stopnje izobraževanja dostopne in odprte ob enakih pogojih vsakomur ob vsakem času. Izobraževanje se ne sme samo deklarirati, temveč dejansko izvrševati v procesu izenačevanja pogojev za doseganje enakega znanja ob enakih materialnih pogojih ljudi, ki se izobražujejo. Sodelovanje v vzgojno izobraževalnem procesu je podlaga samoupravnih pravic in dolžnosti v tem procesu in oblika samoupravnega odločanja. Zagotoviti je treba enakopravnost študentov kot enakovrednih subjektov v vzgojno izobraževalnem procesu in s tem njihovo soodločanje v pedagoškem procesu. Zahteva po rednosti študija je tesno povezana s položajem študenta kot delavca v temeljnih organizacijah združenega dela v visokem šolstvu. Status delavca je pogojen samo z rednim študijem – delom. Reden študij kot izraz pravice in dolžnosti do dela oz. izobraževanja pa je mogoče doseči samo z reformo obstoječih odnosov na visokošolskih zavodih. Tu je potrebna aktivna vloga študenta v učnem procesu in njegovo odločanje – ne samo vplivanje – o reformi. Šele preko svojih delegatov si lahko zagotovijo študenti enakopravno odločanje. Vsi ti pogoji lahko pripeljejo do normalnega poteka vzgojno izobraževalnega procesa.

Študentje imamo že sedaj mnoge pravice, ki so enake pravicam ostalih delovnih ljudi (originalno zdravstveno varstvo, predstavniki v političnih organih itd.). Položaj študenta kot delavca se oblikuje v procesu izobraževanja, ki je družbeno potrebno in priznано delo. Študent ima pravice in dolžnosti, ki niso povsem identične s pravicami in dolžnostmi delavcev v vzgojno izobraževalnem procesu.

Zato predlagamo:

1. da je po 61. členu ustave treba dodati zaradi nesorazmerij visokokvalificiranih kadrov, da je načrtovanje izobraževanja nujna družbena dejavnost;

2. Spremeni naj se predvsem 94. člen ustave SRS, ki govori neposredno o izobraževanju in položaju študentov v procesu vzgoje in izobraževanja. Člen bi se naj glasil: „Vzgojno izobraževalni proces je nujen sestavni del družbenoproizvodnih procesov in razširjene družbene reprodukcije, zato je študij družbeno potrebno in priznано delo, v katerem aktivno sodelujejo delavci vzgojno-izobraževalnih organizacij in zavodov, študentje in učenci srednjih šol.“

Da bi organizirano zadovoljili svoje osebne in skupne potrebe na področju vzgoje in izobraževanja, se delovni ljudje neposredno in preko svojih organizacij združenega dela ali drugih organizacij povezujejo z delavci v vzgojno-izobraževalnih organizacijah, s študenti in učenci srednjih šol v vzgojno-izobraževalno skupnost.

Vzgoja in izobraževanje se uresničujeta v enotnem sistemu vzgoje in izobraževanja, ki ga določa zakon.

Občina ustanavlja osnovne šole in zagotavlja pogoje za njihovo delo. Z zakonom se določijo pogoji za ustanavljanje in delo šol ter drugih organizacij za vzgojo in izobraževanje.

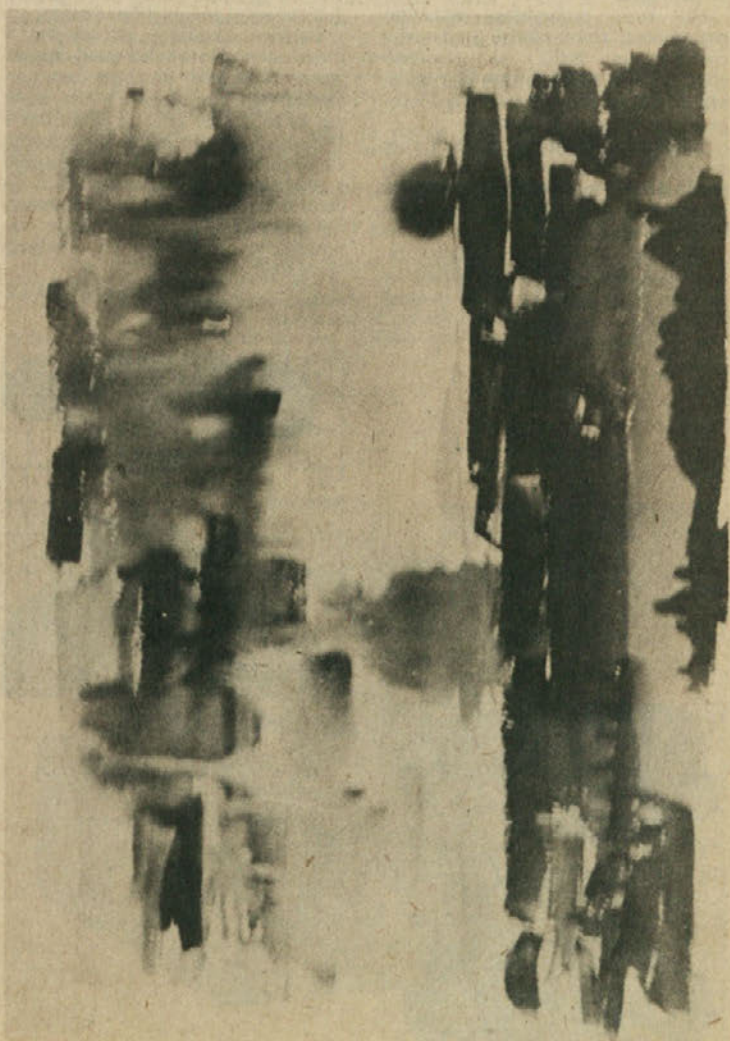
S sistemom predšolskega varstva, dopolnilnega varstva, podaljšanega varstva, dopolnilnega izobraževanja, štipendiranja in kreditiranja itd. se izenačujejo materialni pogoji za uresničevanje pravice do izobraževanja. O skupnih vprašanjih vzgoje in izobraževanja odločajo v osnovni šoli učitelji skupaj z učenci in njihovimi starši na način, določen z zakonom. Ker je študij družbeno potrebno in priznано delo, učenci in študentje enakopravno sodelujejo pri samoupravljanju v šolah in drugih vzgojno-izobraževalnih zavodih in organizacijah. Način in pogoje za uresničevanje samoupravnih pravic in dolžnosti učiteljev, učencev srednjih šol in študentov določa statut šole oziroma druge vzgojno-izobraževalne organizacije v skladu s samoupravnimi sporazumi in zakonom.

Statut šole sprejemajo študentje in učenci z delavci vzgojno-izobraževalnih organizacij.

3. da se v 95. členu ustave vnese dopolnilo in da se ta člen glasi: „Družbenopolitične skupnosti, OZD ter delovni ljudje neposredno in v okviru samoupravne izobraževalne in znanstveno-raziskovalne skupnosti ali organizacije zagotavljajo pogoje za razvoj izobraževalnega in znanstveno-raziskovalnega dela kot dejavnosti, ki ima poseben družbeni pomen.“

4. da se drugi odstavek 137. člena ustave spremeni tako: „V organizacijah združenega dela visokih in drugih šol skupno in enakopravno oblikujejo delegacije delavci, zaposleni v vzgojno-izobraževalnih organizacijah, dijaki in študentje, ki imajo volilno pravico na način, določen z zakonom.“

Jani Siranko



Idejno politično izobraževanje članstva Zveze komunistov

Idejno politično usposabljanje dejansko postaja vse bolj pomembna funkcija krepitve razrednega bistva in družbene vloge zveze komunistov. V sedanjih družbenopolitičnih situaciji komunisti spoznavajo, da je nemogoče uspešno idejno politično delovanje brez idejnopolitične usposobljenosti zveze komunistov in delavskega razreda. Vsebina in sistem usposabljanja v organizacijah ZK postajata vse bolj razvjeta in prilagojena aktualnim družbenim nalogam zveze komunistov.

Prizadevanja, da idejnopolitično usposabljanje postane osnova revolucionarne akcije, je treba v obdobju, ki je pred nami, nadaljevati. Vsebina, sistem in metode idejnopolitičnega usposabljanja je treba podrediti poglavitnim nalogam komunistične avantgarde v sedanjem trenutku. Te naloge pa so nedvomno:

- uresničevanje revolucionarnega bistva ustavnih sprememb, utrjevanje avantgardne vloge zveze komunistov v pogojih samoupravno organizirane družbe, priprava kongresov ZKJ in ZKS, osveščanje delavskega razreda kot ključne predpostavke za njegovo samoopredelitev.

- Za uresničevanje teh, sicer dolgoročnih, pa vendar še kako aktualnih ciljev je prva in najpomembnejša naloga ta, da v zvezi komunistov izoblikujemo sodoben koncept idejnopolitičnega usposabljanja. Torj koncept, ki bo v polni meri odražal naša poglavitna stremjenja.

Nič manj pomembno sestavino prizadevanj v tem okviru predstavlja nadaljevanje bitke za resnično socialistično angažiranost in marksistično zasnovanost celotnega procesa vzgoje in izobraževanja.

Izredno pomembno področje je osveščanje mladine in delavcev, saj je družbena in ekonomska osvoboditev delavskega razreda lahko le delo razreda samega.

Naslednje področje prizadevanj, ki tako kot vse prej omenjene naloge, ni in ne more ostati le stvar

zveze komunistov, temveč vseh naprednih socialističnih dejavnikov, je skrb za ustvarjanje najboljših pogojev za kvalitetno družbeno izobraževanje in učinkovito idejnopolitično usposabljanje.

V šolah bi bilo treba ustanovljati manjše priročne, študentom in profesorjem dostopne knjižice s filozofsko, družboslovno in aktualno politično literaturo. V obstoječih knjižicah je potrebno oblikovati poseben oddelek s to literaturo.

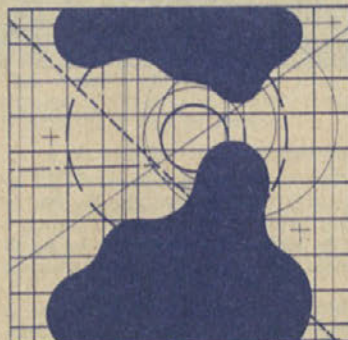
Izboljšati je treba programiranje družbenega izobraževanja in pripraviti ustrezne priročnike.

Zagotoviti je treba hitro in učinkovito informiranje študentov in profesorjev o bistvenih problemih in vprašanjih iz življenja in dela šole.

V prihodnje mora obveljati načelo, da ne more postati član ZK nihče, kdor ne pozna njenega programa in statuta ter zgodovinskih pogojev njenega nastanka. Organiziranje posebnega seminarja za novospregate člane je torej treba obravnavati ne le kot prvo pomembnejšo obliko idejnopolitičnega usposabljanja v okviru zveze komunistov, temveč kot pravico kandidata, ki vstopa v zvezo komunistov, da je podrobno seznanjen z vsemi implikacijami svoje odločitve. Teme programa seminarja se v glavnem pokrivajo s strukturo programa ZKJ, na nekaterih mestih pa so le-te dopolnjene in aktualizirane s sedanjimi prizadevanji zveze komunistov za revolucioniranje družbenoekonomskih in političnih odnosov v naši samoupravni socialistični družbi.

Sleheri kandidat za sprejem v zvezo komunistov bo pred sprejemom obiskoval poseben seminar. Smisel tega seminarja je v tem, da se vsi, ki so izrazili željo za vključitev v vrste zveze komunistov ali pa so bili vanjo predlagani, temeljito seznajajo s programom in statutom ZKJ, da razpravljajo o obeh osnovnih dokumentih ZK in razčistijo vse morebitne dileme ter odprta vprašanja.

Milan KERKEZ



Nova perspektiva študentskega doma

V četrtek, 11. oktobra, je bil v predavalnici Pedagoške akademije zbor domske skupnosti. Pričakovali smo, da bo zbor zelo dobro obiskan, saj je vsak stanovalac prejel dnevni red in se seznanil s problematiko doma, vendar se je zgodilo ravno nasprotno (od 664 stanovalcev se je zbora udeležilo komaj kakšnih 70!).

Po izvolitvi organov zbora je predsednik domske skupnosti Zvonimir Pipan podal poročilo o delu in problematiki v preteklem študijskem letu. Predsedstvo domske skupnosti je predvsem nadaljevalo politiko, ki jo je začela generacija pred njimi. Predvsem so hoteli vključiti v delo čim več stanovalcev, da bi se s tem izognili omejenosti in delu ozke skupine ljudi. Precej obširen načrt, ki so ga izdelali na začetku mandata, so več ali manj uspešno izvedli. V kolikor pa jim to ni uspelo, je bilo krivo pomanjkanje finančnih sredstev in pa razumevanja. Naj samo omenim, da so v klubski sobi hoteli razstaviti maketo bodoče mariborske univerze. Vendar pa jim to ni uspelo, ker se je ZMVZ, ki je lastnik makete bala, da bodo študentje maketo poškodovali. Morebitne poškodbe makete pa seveda niso bile možne v Klubu mladih, kjer je maketa bila razstavljena!

Spregovorili smo tudi o že kar tradicionalnem problemu prehrane in pomanjkanja ležišč. Posebej zaskrbljujoče je dejstvo, da bo v letošnjem študijskem letu manjkalo približno 700 ležišč. Do leta 1985 pa bo glede na predvideno gibanje študentske populacije potrebno zagotoviti kar 2300 ležišč. Zelo problematično je tudi financiranje izvenštudijskih dejavnosti in dokler to vprašanje ne bo urejeno, se ne smemo čuditi, da študenti posedajo po barih in gostilnah.

Upravitelj doma, tov. Karel Koren se je v diskusiji omejil predvsem na študentsko menzo, ki bo začela v kratkem obratovati. Zakaj lastna

restavracija? Predvsem zaradi nenehnih pritožb o kvaliteti hrane v Centru in pa premajhne denarne podpore študentske prehrane. Prvotni namen Centra je bil cenena restavracija za delovne ljudi, očitno pa so prvotni namen zgrešili, saj so od januarja pa do sedaj dvignili cene kar za 45 %.

Študentska restavracija bo povsem samostojna in ne bo imela nobene zveze z upravo doma. Zato bo treba čimprej izvoliti svet restavracije, v katerem bi naj bili trije študentje, šef restavracije in pa glavna kuharica. Le na tak način bo možno zagotoviti resničen vpliv študentov na prehrano. Kot vemo, imajo v Ljubljani svojo študentsko restavracijo, vendar pa je anketa pokazala, da so študentje s hrano v njej zelo nezadovoljni in da se zelo neredno prehranjujejo. Verjetno se bo isti problem pojavil tudi v Mariboru, zato je treba že vnaprej onemogočiti povzročitelje. Potrebno je čimbolj omejiti menjavanje kraja prehrane in pa zagotoviti stalno število obrokov. Ena izmed možnosti je obvezna prehrana za domske stanovalce. Vendar mislim, da si je treba stalne „stranke“ zagotoviti s kvaliteto hrane in sprejemljivo ceno, ne pa s kakršnokoli obveznostjo.

Odpira se nam torej nova možnost – lastna restavracija. Od nas vseh je odvisno, kako bomo to možnost izkoristili.

Naj omenim še novo izvoljene stanovalce v domske organe:

- predsednik domske skupnosti: Tone Vadnjak

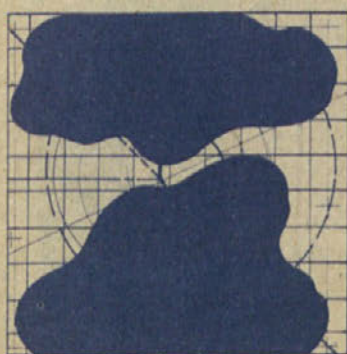
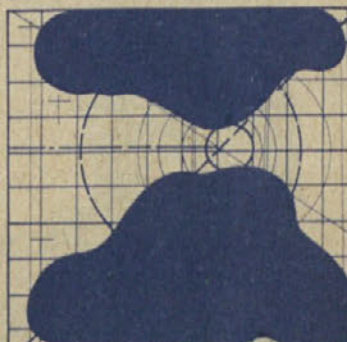
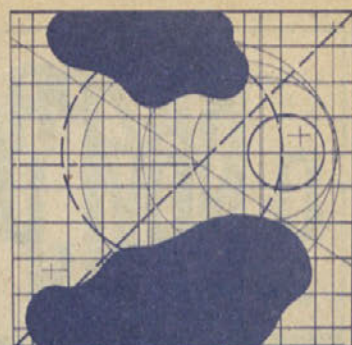
- predsednik ŠD I: Marjan Milevoj

- predsednik ŠD II: Milan Vergan

- predsednik ŠD III: Vida Krušič

Poleg teh je bilo v domske organe izvoljenih še 11 kandidatov, tako da šteje domska skupnost 15 članov, kar je nedvomno korak naprej pri vključevanju čim večjega števila stanovalcev v samoupravljanje v študentskem domu.

Miroslav Rebernak



PROBLEMATIKA TUJIH ŠTUDENTOV

SFRJ daje kot socialistična dežela in ena izmed nosilk politike neuvrčenosti, miroljubnega sožitja in enakopravnega mednarodnega sodelovanja velik poudarek tudi sodelovanju z deželami v razvoju. Takšna mednarodna orientacija naše socialistične skupnosti je očitna med drugim tudi v številu tujih študentov v Jugoslaviji. Od skupnega števila 4000 iz približno 103 držav vsega sveta jih je največ na beograjski univerzi, sledijo pa zagrebška, sarajevska, ljubljanska, skopska univerza. Na mariborske visokošolske zavode je bilo v preteklem študijskem letu vpisanih nad 50 tujih študentov. Vsa problematika v zvezi s prihodom, dokumentacijo, vpisom, študijem in bivanjem sploh spada v delovno območje naših in tujih ambasad, univerz, pri nas pa še posebej zavodov za mednarodno tehnično sodelovanje.

Vsi tuji državljani, ki se šolajo v Jugoslaviji, so razdeljeni glede na organizacijo študija v dve osnovni skupini. Prvo sestavljajo študentje, ki prejemajo stipendije naše države, vlad matičnih držav, OZN in drugih mednarodnih ustanov. Pri tem so v glavnem rešena vsa vprašanja formalno-eksistenčnega in strokovno-študijskega značaja, medtem ko je zabavno in kulturno življenje še vedno zelo pomanjkljivo ali celo neurejeno.

Pomen urejenosti in organiziranosti življenja „stipendistov“ poveča dejstvo, da presegajo število 1000, jugoslovanska skupnost pa troši za njihovo vzdrževanje približno 30 milijonov din.

Drugo in obično večjo skupino študentov pa tvorijo t. im. privatni študenti. To so vsi tuji državljani, ki se šolajo v Jugoslaviji na lastne stroške. Po podatkih o stanju v Zagrebu je stanje med stipendisti in nestipendisti naslednje: od skupnega števila 1057 študentov iz 73 dežel (zastopane so predvsem dežele v razvoju) je stipendistov 181, privatnih pa 876. Za skupino privatnih študentov, ki se izobražujejo pri nas, je značilno, da mnoga vprašanja še vedno niso urejena, ali pa so urejena pomanjkljivo. Ker zahteva omenjena problematika temeljitejše preučevanje in boljše ureditev, so direktorji zavodov za mednarodno tehnično sodelovanje (zveznega, republiških in pokrajinskih), na sestanku, ki je bil maja 1973 v Beogradu, posvetili posebno pozornost tem vprašanjem in izdelali nekakšne teze osnovnega materiala, ki naj služi kot osnova za nadaljnje temeljitejše proučevanje. Po obsejni razpravi so prišli do nekaterih ugotovitev in sklepov, ki jih bomo poskušali na kratko navesti. Kot splošne ugotovitve bi lahko našli naslednje:

Nihče v Jugoslaviji ne vodi centralne evidence o nestipendistih. Delovanje tujih ambasad pri nas je nezadovoljivo, zato se čisto dogaja, da privatni študentje nimajo urejene dokumentacije, da ni mogoča točna ugotovitev njihovega števila itd. Tako lahko le približno ocenimo njihovo število. (To znaša okrog 3000).

Pretežni del nestipendistov izvira iz dežel v razvoju; pri tem so zastopane v največji meri arabske države (Palestina, Jordanija, Sirija, Irak in Sudan). Mnogo manj jih je iz afriških, sosednjih in ostalih razvitih dežel. Le za nekatere socialistične republike je značilen relativno velik delež privatnih študentov iz sosednjih držav. Če pogledamo položaj v Zagrebu, vidimo, da odpade na arabske dežele 91 % vseh privatnih študentov, na vse ostale pa 9 % (na evropske države 21, na latinsko-ameriške 34, ZDA 21 študentov).

Za vpis na naše fakultete morajo tuji študentje izpolnjevati iste pogoje kot jugoslovanski državljani. Predložiti morajo spričevala o dokončani srednji šoli (ekvivalentno našemu) in potrdilo, da obvladajo vsaj eden jugoslovanski jezik.

Na podlagi potrdila o vpisu in dokazila o zagotovljenih sredstvih za življenje in študij dobijo dovoljenje za bivanje, pri čemer pa doslej ni bilo mogoče dosledno izvajati kontrole o obnašanju po predpisanih pogojih.

Poleg odprtosti naše družbe, prijateljskih odnosov z njihovimi deželami, družbeno-političnega sistema in vseh prednosti v zvezi s tem je na odločitev za študij pri nas v veliki meri vplivala višina življenjskih stroškov in neplačevanje šolnine.

Omenjena delovna skupina je tudi poudarila, da so moralno-politične kvalitete te skupine študentov zelo različne. Poleg dobrih in zavestnih študentov, ki pridno študirajo, da bi čimprej zaključili namenjeni študij in se potem vrnili v svojo domovino kot strokovnjaki, so tudi taki, ki ne študirajo redno, ki prehajajo s šole na šolo, ali odhajajo v druge države. Nekateri med njimi se ukvarjajo z nedovoljeno trgovino (zlato, mamila ipd.). Najti je možno tudi posameznike, ki se ukvarjajo s politično dejavnostjo, naperjeno zoper legalne domače vlade, s katerimi ima Jugoslavija normalne ali celo prijateljske odnose.

Zaradi velikega pritiska na posamezne fakultete, ki so že tako preobremenjene z domačimi študenti in ker izobraževalne skupnosti zaradi pomanjkanja finančnih sredstev niso mogle kriti stroškov šolanja tudi za tiste študente, ki niso stipendisti SFRJ, je bila v nekaterih republikah uvedena šolnina. Uvajanje šolnine je vplivalo na zmanjšanje števila tujih študentov.

„Če upoštevamo liberalni odnos naše družbe do teh vprašanj in število tujih študentov, potem je jasno, da se tako na notranjem kot na zunanem področju pojavljajo določeni problemi, ki zahtevajo organiziran pristop k reševanju teh problemov.“ so poudarili direktorji zavodov za mednarodno tehnično sodelovanje. Pri tem ne smemo pozabiti, da so to bodoči intelektualci, ki bodo po nekaj letih nosilci gospodarskega in družbenega razvoja v svojih državah. Z zanemarjanjem teh vprašanj obstaja nevarnost, da v nekaterih primerih dosežemo nasprotno rezultate.

Po globalni oceni se pojavljajo določeni problemi že pred prihodom tujih študentov v našo državo, ker razpolagajo z nepopolnimi ali neadekvatnimi informacijami o režimu in ostalih pogojih študija v naši državi. Po prihodu nastopajo problemi nastanitve in adaptacije na klimatske in druge pogoje, problemi vpisa in priprave za določeno vrsto študija (učenje

jezika, kvalifikacijski izpiti) in navsezadnje problem rednega študiranja. Nekateri osnovni problemi se pojavljajo še v naslednjem:

1. Problem informiranja tujih državljanov o pogojih študiranja v naši državi. Naša diplomatska predstavništva bi morala razpolagati z vsemi potrebnimi informacijami o vseh vrstah študija in bivanja, o pogojih privatnega študija na posameznih fakultetah, o potrebnem času priprav za vpis na posamezne smeri študija, o režimu študija in podobno.

2. Formalno zakonska problematika in kontrola prihoda tujih državljanov na privatni študij v SFRJ. Eden osnovnih pogojev, da dobijo tuji državljani začasno dovoljenje za bivanje v naši državi, je dokazilo, da imajo zagotovljene vire sredstev in da so vezani na eno izobraževalno institucijo. To zahtevo pa na žalost nekateri spoštujejo le pri nabavi enoletne vize, pozneje pa je sploh več ne jemljejo. Posledica nerednega študija je, da ostanejo brez stalnih dohodkov, da ostajajo v naši državi dalj časa, kot je predvideno. Negativne posledice tega se kažejo v gledanju matičnih dežel na tako početje. Pojavlja se nezaposlenost in moralno propadanje posameznikov itd.

3. Obseg in usmeritev priliva študentov tako glede na regije in države, porekla kot tudi razporeditve po posameznih univerzitetnih centrih, in smereh študija. Na podlagi dogovora vseh zainteresiranih dejavnikov bi morali izdelati dolgoročno koncepcijo in politiko celotne problematike.

4. Strokovno-študijska problematika. Strokovna problematika se pojavlja med drugim v tem:

- problemi obvladavanja enega izmed jugoslovanskih jezikov, v katerem poslušajo predavanja, uporabljajo literaturo, pišejo seminarska in diplomska dela,

- nezadovoljiva predizobrazba za nadaljevanje študija, ki se kaže posebno pri kvalifikacijskih izpiti za vpis,

- nedosledno obiskovanje predavanja in vaj,

- problemi posebne, dodatne pomoči pri predavanjih, ki je pokazala zelo dobre rezultate pri stipendistih,

- slaba organizacija strokovne prakse in

- problematika nabave skript in učbenikov, ki so za nekatere predmete še vedno pomanjkljivi.

Problemi se nadalje pojavljajo tudi v zelo različnem obvladavanju jugoslovanskih jezikov, ker prihajajo nestipendisti v Jugoslavijo skozi celo študijsko leto. Rešitev je v reorganiziranosti tečajev za učenje naših jezikov, ki bi zahtevali od tujih študentov, da pričnejo z učenjem jezika s pričetkom študijskega leta, šele naslednje leto pa se vpišejo na željeno šolo.

5. Neenotnost pogojev študija. Na naših univerzah in posameznih fakultetah obstajajo velike razlike v splošnih in posebnih pogojih za vpis, pri plačevanju šolnine in stališčih do tujih študentov nasploh. Zato je potrebno vskladiti načelna stališča in principe z dolgoročno koncepcijo sprejema tujih študentov na posamezne fakultete in visokošolske ustanove. Predstavniki zavodov so tudi poudarili potrebo po poenotenju plačevanja šolnine za privatne študente. Sedaj se namreč stališča posameznih univerz in fakultet med seboj znatno razlikujejo.

6. Kakor vsepovsod nastopa tudi tu socialna problematika, torej študijski in življenjski pogoji tujih študentov.

7. Družbeno življenje, kulturna in zabavna aktivnost. Po mnenju omenjenih predstavnikov je to področje, ki zahteva posebno proučevanje, (npr. morebitna olajšava za organiziranje športnega, kulturnega in družbenega življenja vseh tujih državljanov, ki bivajo pri nas več kot sedem let).

8. Povezovanje študentov z našo gospodarsko prakso. Realizacija, bi bila možna z organiziranjem počitniške in poddiplomske prakse, s čimer bi se konkretneje seznanjali z dosežki jugoslovanskega gospodarstva in znanosti. Umestno bi bilo tudi nadaljnje vzdrževanje stikov s temi študenti, kar bi vsekakor vplivalo na plasiranje naših izdelkov na tržišča držav.

9. Problemi politične narave lahko izvirajo iz motivov zaradi katerih so se posamezniki odločili za študij v Jugoslaviji.

Reševanje navedenih in nenavedenih problemov zahteva koordinacijo stališč in akcijo vseh dejavnikov, ki sodelujejo v urejanju bivanja in študija teh študentov. Omenjeni dejavniki pa so:

- univerze in fakultete, višje in visoke šole, ki bi dale predloge o strokovno-študijski problematiki in orientacijskih kapacitetah za vpis tujih državljanov,

- varnostni organi in carinski uradi, ki bi posredovali podatke o prekrških s tega področja,

- zvezni in republiški organi, v pristojnost katerih spada mednarodna politika,

- republiški sekretariati za znanost in izobraževanje,

- skupnost študentov in mednarodni študentski klubi prijateljstva,

- centri za učenje jugoslovanskih jezikov.

Nedvomno je res, da imamo z mednarodnim sodelovanjem koristi mi in države, s katerimi sodelujemo. Koliko potencialnih možnosti bomo izkoristili, pa je odvisno od nas samih.

Ivan Trop



HITLER V NAS SAMIH

MAX
PICARD

I.

Leta 1932 me je med potovanjem po Nemčiji obiskal šef neke večje nemške stranke in me vprašal, kako je bilo mogoče, da je postal Hitler tako znan, in od kod si je mogel pridobiti toliko privrženec. Namignil sem na ilustrirani časnik, ki je ležal na mizi, in mu dejal, naj si ga ogleda. Na prvi strani je bila fotografija skoraj docela gole plesalke, na drugi strani je imel bataljon vojakov orožne vaje; pod njimi je bil prikazan učenjak X v svojem laboratoriju. Na tretji strani je bil s fotografijami prikazan razvoj kolesa od sredine 19. stoletja do danes; ob tem je bila natisnjena kitajska pesem; na naslednji strani so bile fotografije delavcev iz Y tovarne, ki so prikazovale njihove telovadne vaje, pod tem slika značilne pisave nekega južnoameriškega indijanskega plemena. Na nasprotni strani poslanec A. nekeje na rivieri.

„Tako sprejema današnji človek stvari vizualnega sveta,“ sem dejal. „Današnji človek si primika vse stvari k sebi na nek brezsmiselni, zmedeni način; to dokazuje, da je tudi njegova notranjost popolna zmeda. Človek današnjega trenutka ne vidi pred seboj več trdnih danosti stvari in stvari ga ne obiskujejo več posamič, tudi se on več ne približa posamični stvari s posebnim aktom (potezo), temveč je situacija sledeča: današnjemu človeku, katerega notranjost je težka zmeda, se prezentira neka zunanja, kaotična gmota. Človek sploh ne preveri, kaj mu ponujajo, zadovoljen je, da sploh kaj dobi. In v to zmedo se lahko karkoli in kdorkoli vgnezdí, tudi Hitler, in le-ta je potem v človekovi notranjosti, ne da bi človek opazil, kako je zašel noter. In ne več posameznik, ampak spretnost Adolfa Hitlerja bo odločala o tem, ali se bo Hitler skozi človekovo notranjost le sprehodil ali pa se bo v njej krepko zasidral.“ Ta zmeda v ilustriranem časniku je v primerjavi z radiom skorajda staromodna, da ne rečem rokodelska. Radio je prevzel machineski režim neurejenosti: ob 6. uri jutranja telovadba, ob 6.10 koncert zabavne glasbe, ob 7.00 poročila, ob 8.00 tečaj morsejeve pisave, ob 9.00 jutranja pridiga, ob 9.30 v vasi – mostiču, ob 10.00 Beethoven, sonata za flavto in klavir, ob 10.30 predavanje o kmetijstvu, ob 10.45 svetovna kronika, ob 11.00 uvertura k Rienzi ju itd. do noči, ob 22.10 tečaj španščine, ob 22.30 za ljubitelje jazza.

Ta radijski svet ne le da je neurejen, temveč neurejenost tudi producira, producira stvari tako, da že vnaprej niso med seboj povezane in da bodo zato druge za drugo pozabljene, še preden izzvenijo; zanje je predvideno, da se pojavijo v oblaku pozabe. Ta zunanji svet predpostavlja, da človekova

notranjost sploh ni zmožna sprejemati stvari v neki povezanosti, torej tako, kakršne so, kakršne ostajajo in kakor se svoji narodi ustrezno med seboj vedejo, že od začetka meri na notranjo diskontinuiteto, na človekovo zmedenost in z njo manevrira.

Ni več zunanjega sveta, ki bi ga bilo mogoče spoznati, kajti spremenil se je v kaos, tudi ni več notranjosti, ki bi lahko jasno spoznavala, kajti tudi notranji svet je kaotičen.

II.

Skozi ta zunanji nered se je znal Hitler torej zlahka priplaziti v notranjo zmedo; v tem neredu se je lahko prikazal ob sleherni stvari, povsod je ustrežal. In ker se je v tej zmedí vedno znova pojavljal, je bil vidnejši od ostalih stvari; ljudje so se nanj navadili. Počasi je postal edina stvarnost v svetu, v katerem so se vse stvari le zato pojavljale, da so še tisti hip spet izginile. Sorel (ljudem, ki so obiskovali tečaj sociologije, najbrž znana oseba, op. prev.) meni, da se je danes v kakršnikoli demokracijski skupini mož mogoče dokopati do oblasti in vzpostaviti diktaturo. To drži. Vendar je kaj takega mogoče le zato, ker danes človek nenehno za čem stremi. Nekdo se bori npr. za oblast in nenadoma se znajde na tej poti, ne da bi to sam ali kdorkoli drug opazil. Vse to ne terja niti posebnega truda, samo zagrabi, kakor bi zagrabil lahko kakršnokoli drugo stvar v vsesplošnem kaosu, v katerega je ujet. In le čisto slučajno se to odvija na področju politike, čeprav je v tem svetu trenutnosti in zmede mogoče namesto po politiki in diktaturi poseči tudi po čem drugem. Tukaj ni nobene kronologije osvajanja oblasti, nikakršne teorije in nauka, tukaj vladata teorija in nauk zmede.

Hitlerju sploh ni bilo treba osvajati; zaradi vsesplošnega nereda je bilo zanj vse že prej osvojeno. Seveda pa bo ta diktator zdaj s silo skušal dokazati, da je postal diktator z lastno akcijo in ne po naključju zmede.

III.

Spengler v svojem Propadu zahodnega sveta pravi: „Obstaja globoka sorodnost med junaki mikenske dobe in rimskimi vojašnicami, med Menesom in Ramzesom II. Za germanski svet bodo znova vstali duhovi Alariha in Teoderiha, kar daje slutiti pojav Cecil Rhodesa. In svojemu narodu tuji krvniki od ruske prazgodovine Džingiskana do Trockega – intermezzo pomeni carstvo, Petrov – niso konec koncev toliko različni od kateregakoli predsednika republik srednje Amerike. Takšna navrženost najrazličnejših pojavov ne more biti delo duha, tudi ne delo kaotičnosti duha, temveč je rezultat mašinerije zmede. Kaj vse je treba porušiti, uničiti, da je pred nami ta kopica drobec, ruševin nanizanih v plasti. Mesto Mikene, rimski vojaški kralji Menes in Remzes, vsak izmed teh je v človeškem duhu svet zase. Kajti Mikene, Rim, Menes, Ramzes itd., vsak ta pojav je združen z veliko ljudmi, z dolgim ali trdim življenjem, s smrtjo, umetnostjo, znanostjo, z določenim prostorom in časom; kontinuitete nekega sveta oz. življenja ni mogoče raztrgati in je ga združiti z drugim svetom. V našem primeru ni več duh tisti, ki združuje sorodne stvari in ločuje tisto, kar si je tuje, tukaj je mašinerija neenotnosti, ki odslavlja tisto, kar sodi skupaj in sestavlja stvari, ki so si docela tuje. Če imajo Mikene in Alarih, Trocki in španski barok pravico, da stoje v enem stavku drug ob drugem, potem ima tudi Hitler prostor ob Bismarcku in Goetheju!“

IV.

Profesor X, sicer nasprotnik smrtne kazni, me je vprašal, kaj naj bi storili s človeškimi mučitelji in uplinjevalci, ali bi se jih dalo spet navaditi na življenje in pravi red.

Moj odgovor: „Ti uplinjevalci ljudi se zlahka, preveč zlahka znova navadijo na pravi red. Enega od njih srečate, če kupite v Muenchnu poštne znamke, na pošti, morda v kakšni trafiki prodaja cigare ali pa je direktor hotela. In če slučajno, ko plačate račun, temu uplinjevalcu pomotoma daste 50 pfenigov preveč, bo tekel za vami tudi četrta ure, da bi vam pfenige vrnil in na poti utegne kakšnemu jokajočemu otroku podariti kos čokolade, ki jo je sicer nameraval dati svojemu sinu.“



Strašno je to, da lahko morilca vrnemo v njegov državljanski poklic, kot da ne bi nikoli moril. Takšen človek je strašnejši kot mladina, ki vedno znova hoče vojno in ki je ni mogoče plasirati v mirno, poklicno življenje. Strašno je to, da takšen človek o svojem ubijanju ničesar več ne ve, kot tudi takrat, ko je ubijal in uplinjeval, ni več vedel, da je pred par tedni prodajal znamke ali cigare oziroma pozdravljale goste v hotelu. In to bitje, ki sedi na pošti ali stoji v trafiki, je sposobno jutri spet ubijati in uplinjevati, kot da česar drugega sploh ne zna. To je človek, čigar notranjost je docela kaotična. Ko prodaja znamke ali cigare, je v njem le to početje; in ne le to: videti je, kot da prej sploh ni počel ničesar drugega; v tem trenutku se je povsem posvetil prodaji znamk ali cigar, in prav tako je, ko ubija: v tem trenutku je v njem le ubijanje, kakor pri nekom, ki vse življenje ni počel ničesar drugega. Kar počne zdaj, ni odvisno od nobenega preteklega dogodka, z ničimer ni vezan, obtežen in zato lahko ubija. In kot ne ve več, kaj vse se je doslej zgodilo, seveda tudi ne ve več, da se lahko karkoli še pojavi, zgodi, ničesar več ne pričakuje in zato ubija. Ta človek je določen, determiniran s tem, kar v tem trenutku počne, da, človek te sorte šele s trenutkom oživi. V notranjosti takšnega človeka ni najti ničesar iz preteklosti. To je vzrok, zakaj se lahko dandanes vse zgodi; človek si dovoli posegati v vse, vse tvega. To je tudi vzrok, zakaj hoče vse začeti znova, vse obnoviti: ne priznava, da je karkoli pred njim že ustvarjeno.

Človeško življenje tukaj nima vrednosti. Kajti kjer ničesar ni, kjer se vse pojavlja in spet izgine, tam je odriniti človeško eksistenco malenkost. Nacisti torej karakterizira sledeče: ne le, da ubija, temveč da takoj pozabi, da ubija.

V.

Angleži so se po zadnji vojni čudili, da se je mogoče z ujetimi Nemci o vsem pogovarjati. Z Nemcem je mogoče govoriti obenem o eksistenčni filozofiji, o pridobivanju sladkorja iz lesa, o uplinjevanju ljudi, o slikarju Paolu Uccellu, toda o vsem tem naenkrat je z njim mogoče govoriti le zato, ker z nobeno stvarjo ni globlje povezan, nobena stvar ni dlje časa v njem kot le tisti hip, ko je predmet pogovora. Niti s svojimi uplinitvami se ta uplinjevalec ne čuti povezan; daje videz pridnega, poprečnega človeka, ki ne ve niti tega, kaj je uplinjevanje, pojavlja se kot nekdo, ki sploh ni ničesar zagrešil, storil, zdi se nedotaknjen, sprejemljiv za vse dobre, vzgojiliv torej — to je pri njem hkrati zapeljivo in demonsko. Toda vse dobro, kar bi mu vzgoja lahko vcepila, bi ostalo v njem le za hip. Ta človek ne pozna povezav, je toliko zmeden v svoji notranjosti, da v njem ne more nič ostati.

Takšen je torej nacist, smo dejali — brez spomina, brez notranje kontinuitete. Toda takšen je Nemec danes nasploh, le da ne toliko izoblikovan kot nacist, in takšni so danes skoraj vsi Evropejci in Amerikanci.

Kdo sploh še pomisli na požig državnega zbora leta 1933, ki je bil pravzaprav že požig sveta! In v nekaj letih bodo pozabljeni tudi grueli Buchenvalda, Maidaneka, Belsena; tega pozabljanja ni krivo veliko srce, temveč velika praznina, v kateri vse izginja.

VI.

Z avtomobili, železnico in letali skušajo stvari mehanično povezati; prostor bo zmanjšan, da bodo stvari vsaj v prostoru ena blizu druge. Človeku, ki ne pozna več notranjega spomina, kontinuitete, mora mehanična povezanost stvari zunaj nadomestiti to notranjo kontinuiteto: v svetu bo vse mehanično hitro povezano, čeprav ne sodi skupaj; tehnika povezuje vse, nadomešča človekov spomin. Človek tako več ne opazi, da mu manjka notranja kontinuiteta, tako samoumevno deluje mehanska kontinuiteta zunanega režima (znanost tu ni izveta).

VII.

Vsak človek zapade včasih v nepovezanost, diskontinuiranost in poznamo tudi zgodovinska obdobja, ko se človek prav začudi nad zmedo, neredom. Diskontinuiranost bomo torej našli pri slehernem človeku in v slehernem življenju. Za to zmedo pa je bistveno, da traja le kak trenutek, da je odsekana, kratka, provizorična. Zato je bila prej nepovezanost vedno le del nekega drugega, večjega sveta, sveta povezanosti, ki je svetu vladal.

Stvari in ljudje so torej že bili zmedeni, ko je nastopil Hitler. Hitler pa je to zmedenost, nepovezanost organiziral kot življenje. Novo je to, da je diskontinuiranost, ki je bila prej defekt, danes samoumevna, normalna lastnost posameznika in sveta. Iz stvari, ki so le hipne, je nastal svet. Defekt so organizirali v življenje.

VIII.

V svetu diskontinuiranosti torej čas ne fungira kot trajanje, temveč le kot hip. V tem svetu hipnosti tudi ni več časa živeti s sočlovekom in ga spoznavati. Na kratko ga odpravimo in ga glede na rasne momente, grafološke znake ali s psihološkimi testi uvrstimo v ustrezne rubrike. Tudi ne najdemo več notranje kontinuitete, ki bi znala ohraniti v spominu srečanje s človekom: človeka ne zadržimo v sebi, v spominu, rasi, v grafoloških in psiholoških tabelah.

IX.

Celotna vzgoja služi danes cilju, pripraviti človeka na svet nepovezanosti. V svetu kontinuitete, kjer je vse med seboj povezano, služi raznolikost, raznovrstnost snovi harmoničnemu oblikovanju ljudi. Eno skuša dopolniti drugo in s tem drugemu, celoti in sebi dati neko mero. Šola postaja šola nerada, nepovezanosti, način pouka je že od vsega začetka zmeda, psihološka struktura pouka in države je ista, niti ni potrebno zlomiti učiteljevega značaja, da bi prišlo do ustreznosti, ista struktura nerada vlada v šolskih prostorih in v državi; učitelji, šola in država so isti. Ljudje so bili veseli, da je Hitler privatno in šolsko nepovezanost, nered povzdignil v državno...

PREVEDEL: LEOPOLD PETROVIČ

P. S. PREVAJALCA:

V kolikor lahko med našo generacijo še najdemo ljudi, ki vedo nekaj o grozotah zadnje vojne in nevarnostih sleherne totalne vlade oz. režima, jim svetujem, naj to knjigo preberejo in jih prosim, da njene misli razširijo med ljudi.

Žoga je v igri

Nesorazmerja v športnih dejavnostih, v organiziranju te tako pomembne človekove aktivnosti, ki so razburila mnoge naše ljudi, tako ali drugače navezane na šport, so odjeknila tudi pri nas.

Fizičnega in duševnega človekovega razvoja ne moremo ločevati. Oboje je tesno povezano s pojmom razvoja osebnosti. Vendar vse le ni tako jasno, kakor je videti na prvi pogled. Ne bomo naštevali podatkov o tem, koliko kvadratnih metrov telovadnice odpade na državljana SFRJ, koliko bazenov imamo, koliko športnih igrišč itd. Koliko? Imamo mnogo volje, želja in možnosti, ki pa jih ne znamo racionalno izkoristiti. O telesni vzgoji na mariborskih visokošolskih zavodih ni da bi govorili. Je premalo ekstenzivna in intenzivna, poleg tega pa je obvezna le za študente prvih letnikov. Pa veste, zakaj? Ker enostavno ni dovolj prostora v telovadnicah in na športnih igriščih za vse študente. Ker je manjkalo pobude iz drugih virov, so študentje VEKŠ začeli na svojo roko. Sedaj so organizirali nogometno ligo, za zimo pa mislijo organizirati tudi košarkarska tekmovanja. To je sicer skromno, toda za začetek uspešno nadomestilo za tisto, kar naj bi nudila organizirana športna aktivnost mlademu (in starejšemu človeku).

Seveda s tem problem ni rešen. Vprašanje je, kje se bodo tekmovanja in treningi odvijali, zlasti pozimi. Telovadni prostori so v Mariboru popolnoma zasedeni (srednje in osnovne šole, študentje prvih letnikov MVZ, aktivni športniki itd.). Porodila se je ideja, da bi zgradili novo telovadnico na prostoru ob novi zgradbi Visoke ekonomske-komercialne šole. Ideja je toliko bolj uresničljiva, ker je lokacija izredno ugodna, verjetno pa bi lahko zagotovili tudi finančna sredstva. V veliko pomoč pa bi bilo tudi udarniško delo študentov. Rezultati tega dela bi bili veliki: stotine študentov bi dobile prostor, kjer bi nabirale moči za hitrejši in boljši študij, povečali bi interes za športno aktivno udejstvovanje, mariborskim športnim klubom bi mogli „dobavljati“ vedno nova imena, hkrati pa bi lahko ustanovili študentsko športno društvo, ki bi moglo dostojno zastopati študente mariborskega visokošolskega združenja na univerzitetnih in interfakultetnih tekmovanjih.

Vprašanje, ki smo ga danes načeli, se morebiti komu zdi banalno in nepomembno. Vendar bi zdravstveni delavci utegnili povedati, kolikšna je fizična in duševna zmogljivost človeka, ki se aktivno ukvarja s športom ali rekreacijo, in tistega, ki to zanemarija. Veljalo bi se tudi spomniti na uspehe, ki jih na športnem področju dosega po številu prebivalcev skromnejša, po telovadnicah, igriščih, drugih športnih napravah in strokovnem vaditeljskem osebju pa veliko bogatejša in bolj razvita Nemška demokratična republika.

Ne delamo si iluzij, verjamemo le v tisto, kar je mogoče. Študentje VEKŠ smo prepričani, da z malo dobre volje in prizadevanja lahko postavimo telovadnico. Tako zastavljeno delo bo vzpodbujalo nove oblike športne aktivnosti in vzgajalo zdrave in sposobne ljudi. In uspehu tega prizadevanja bodo verjetno sledile tudi druge šole in družbena skupnost, ki do sedaj ni vedno pravilno merila učinkovitosti in potreb posameznih družbenih dejavnosti.

-nik



Z uvedbo ustavnih amandmajev je prišlo do večjih sprememb tudi na področju samouprave; delavci so dobili novo, še pomembnejšo vlogo in zato se je tudi pojavilo vprašanje obstoja sindikatov.

Enoten odgovor je bil kmalu: sindikate delavci nujno potrebujejo, vendar pa ne v takšni obliki, kakršno imajo ti sedaj. Danes je vloga sindikatov vse preveč zbledela in prešla v nekaj servis delovnih ljudi, ki tem omogoča boljši standard s tem, da skrbi za ozimnico in sindikalne izlete. Tudi takšno delo je potrebno, saj s tem olajšajo delavcem življenje, predvsem tistim z nižjimi osebnimi dohodki, pa tudi sindikalni izleti imajo svojo vrednost, ker se na takih izletih delavci lahko sprostijo in se spoznajo v mnogo prijetnejšem okolju, kot pa je delovno mesto. Ne sme pa biti to osnovni namen obstoja sindikatov, kajti njihova glavna naloga naj bi bila skrb za razvoj samoupravljanja. Edino sindikat kot najširša družbeno politična organizacija delavcev je

pristopen za to, da skrbi za razvoj in zdravljenje negativnih odnosov v samoupravljanju. Jasno nam mora biti, da nobeno uvajanje novih družbeno ekonomskih odnosov ni šlo in tudi ne bo šlo brez problemov, te pa je treba sproti odpravljati. Pri tem mora sodelovati čim več zainteresiranih, ne pa da jih odpravljamo z administrativnimi ukrepi, ki naredijo pogosto več škode kot koristi. Zavedati se moramo, da v samoupravljanju vsaka nepravilnost, ki zadene delavca, in vsaka ga zadene, če ne neposredno, pa posredno – mnogo bolj boli, ker se ta zaveda, da mu je ni prizadel nek vzvišen upravni organ, ampak da so pri tem

O vlogi sindikatov

sodelovali njegovi delovni tovariši.

Ce pa je to res osnovna naloga sindikatov, je nujno, da so v njih močnejše angažirani mladi kot avangarda delavskega gibanja. Na tem področju je že bil storjen določen korak naprej z dogovorom med Zvezo mladine in Zvezo sindikatov o aktivnosti mladih delavcev, vendar pa dogovor ne zadostuje, saj smo imeli dogovorov in drugih aktov že doslej dovolj, delo pa kljub temu ni zažvelo brez razumevanja odgovornih ljudi. Zato pa je sedaj naloga članov sindikatov, da si izberejo tako vodstvo, ki bo znalo skupaj s podporo vsega ostalega članstva uvesti v svoje delo take odnose, kot bi v tej organizaciji

že dolgo morali vladati. S tem ne bo mesto predsednika sindikata v delovnem kolektivu več rezervirano le za tistega, ki bi rad imel kakšno funkcijo, ne pa tudi odgovornosti, kot se je dosedaj mnogokrat dogajalo.

Nam študentom pa se ob tem postavlja še eno vprašanje, in sicer, kakšno mesto bi naj imeli mi študentje v sindikatih. Mislim, da bi študentje lahko enakopravno sodelovali v samoupravljanju visokega šolstva le, če bi bili enakopravni člani sindikata. To pa bo možno le, če nam bo družba priznala delovni status, glede katerega imajo nekateri toliko pomislekov. Mnogi nam očitajo, da si hočemo študentje na tak način pridobiti materialne koristi, na kar pa nismo mi nikoli niti pomislili, še manj pa zahtevali, in zato mislim, da nam oporekajo le tisti, ki našega življenja ne poznajo. V tem sestavku sem nanizal le nekaj svojih misli in zelo vesel bi bil, če bi še kdo povedal svoje mnenje o tem. Drago Pišek

Coctail neenakih razmerij

Prav neverjetno je, kako nam v zadnjih tednih pozornost bega z enega na drugo torišče svetovne politike in „žal“ tudi vojske. Krvavi državni udar čilske vojske hunte nam je zameglil pogled na vse ostale pomembne dogodke. Ne neupravičeno. Danes moramo ugotoviti, da vsa prizadevanja demokratične svetovne javnosti niso obrodila skoraj nobenih sadov. V Čilu je vojska tista, ki določa življenjski tempo in usodo njegovih prebivalcev. Deklarativno izrekanje za vlado ubitega predsednika Allendeja je ostalo zgolj pri besedah Resnica je, da se vsako ljudstvo najprej in v prvi vrsti bori zase; s to mislijo smo čakali na odpor čilskega ljudstva, vendar pa danes še nismo tako daleč, da bi to borbo lahko ocenjevali; teror vojske hunte, ki ga ne moremo ločevati od fašističnega divjanja v še ne pozabljenem obdobju naše zgodovine, ne dopušča realne ocene.

Hkrati je tudi potrebno vprašanje, ali je napredna svetovna javnost storila vse, kar je v njenih močeh, da bi zaščitila življenje nedolžnega prebivalstva. Odgovor na to vprašanje je neposredno povezan z odgovorom na neko drugo vprašanje: je spomin na Španijo že tako zbledel, da niti ne pomisljamo več na podobno prostovoljsko pomoč, ali pa so se svetovne prilike s političnega, diplomatskega, vojskega in ekonomskega stališča že tako spremenile, da je vsaka misel na človekoljubno intervencijo demokratične javnosti odveč? Preprostega odgovora ne bomo tako hitro našli; Čile je žrtev. Ostaja pa grenak občutek nemoči, kar bo znal konservativizem z vojaško silo še večkrat izkoristiti. Pozabljamo namreč, da v čilskem primeru ne gre za „enodnevn“ državni udar, kakršnim smo priče v razvijajočih se

deželah Afrike in Azije, ampak gre za zamenjavo napredne „družbene garniture“ s konservativno, da, slišali smo celo, fašistično-diktaturo. Ekonomski interesi zahodnih sil, predvsem ZDA, so odigrali pomembno vlogo pri odločanju o načinu zamenjave progresivnega čilskega vodstva. Ta značilnost je pomembna še posebej zaradi tega, ker je čilsko tragedijo zamenjala na svetovnem odru nova politična, vojaška in ekonomska eskalacija – vojna na Blžnjem vzhodu.

Za bližnjemvzhodno vojno ne bi mogli reči, da je izbruhnila zaradi ekonomskih interesov. Gre za bolj zapleteno vprašanje žitja in bitja Arabcev, Palestincev in Židov. Danes smo priče najostrejšemu spopadu med arabsko in izraelsko stranjo. Po drugi svetovni vojni je bilo nekaj bolj ali manj težkih konfliktov med sovražnimi deželami, predvsem Egiptom in Izraelom, najhujše pa so se stvari zapletle z junjsko vojno 1967. leta. Takrat je v nepravilni vojni zmagal bolje pripravljeni Izrael, ki si je poleg obsežnega arabskega ozemlja pridobil tudi ustrezno zalogo arogance in vojne morale; če pristajemo še izdatno vsestransko pomoč ZDA, je Izrael imel na voljo obsežen instrumentarij za popuščanje ali zaostrovanje napetosti na tem delu sveta. Pravimo, da je vse to imel, kajti danes so arabske sile vse to premagale.

Ze prej smo ugotovili, da je mnenje svetovne javnosti zelo opoteče in kaj malo učinkovito, kadar gre za vojaški spopad. To se je jasno pokazalo tudi med izraelsko agresijo leta 1967, kaže pa se tudi danes. Tisto, kar Izrael skuša predstaviti kot svetovno javnost, je ožji krog finančnega kapitala, ki ga sestavljajo po svetu živeči Židje.

Vendar je ta faktor skupaj z ameriškimi političnimi in vojaškimi interesi v Sredozemlju zelo vpliven. Rezultat tega je učinkovita ameriška pomoč, ki jo je Izrael začel dobivati po začetku sovražnosti v še večjih množinah, kot doslej.

Kakorkoli stvari obrnemo, je jasno, komu danes bolje kaže. Če k prej omenjenim interesom in dejavnikom, ki morejo zaostriiti ali omiliti in celo razrešiti bližnjemvzhodni kritični položaj, pristajemo še ekonomske interese zahodnih sil (dobave arabske nafte so izredno pomembne za nemoteno funkcioniranje kapitalističnega gospodarskega sistema) potem lahko sklepamo, kakšen bo nadaljnji razvoj dogodkov. Ne bi nas presenetilo, če bi prišlo do razširitve bližnjemvzhodnega konflikta; istočasno pa v to dvomimo, ker ne poznamo vseh argumentov, težnje obeh supersil pa verjetno niso tako jasne, kot se na prvi pogled dozeva. Dostikrat do sedaj se je namreč pokazalo, da pravična vojna ni tudi zmogovita.

Izbruh sovražnosti med arabskimi državami in Izraelom nam je zasenčil dogajanja na naši severni meji, na Koroškem. Leta nazaj trajajo pritiski za in proti realizaciji členov avstrijske državne pogodbe, ki med drugim zagotavlja v Avstriji živčim Slovincem enakopravno in svobodno vključevanje v avstrijsko skupnost. Težave in nestrpnost so izbruhnile prav zaradi oživele nacional-socialistične gonje prenapetih koroških brambovcev, ki se boje, da bodo na Koroško spet „prijezdili srbski jezdeci“. Seveda pri tem ne moremo zanemariti medle vloge avstrijskih vlad, ki do sedaj niso storile ničesar za

uresničitev pravic koroških Slovencev. Zdi se nam celo, da avstrijska vlada potihoma soglaš s terorističnimi akcijami koroškega Heimadienstsa, saj tudi znanih provokatorjev in razstreljvalcev spomenikov, ki vsi delajo v nasprotju z določili avstrijske državne pogodbe, ne onemogoči.

Takšno stanje pa še slabša politična razdvojenost slovenske narodnostne manjšine. Vzrok je nedvomno v tem, da posamezne avstrijske politične stranke obljubljajo koncesije, ne pa radikalne ureditve slovenskega manjšinskega vprašanja, pa še to le v času volitev. Ker po neštevilnih dogovorih na raznih ravneh, tudi na ravni zunanjih ministrov obeh zainteresiranih dežel, ni prišlo do učinkovitega in zadovoljivega rezultata, menimo, da je skrajni čas za ureditev tega vprašanja. Jasno je, da se to da urediti tudi, če ena izmed dežel, v našem primeru Avstrija, ni zainteresirana za hitro, demokratično in v skladu z avstrijsko državno pogodbo sprejeto rešitev.

Tako smo torej priče političnih dogodkov. Dostikrat iščemo v njih le zanimivosti in posebnosti. Mogoče bi nam analiza kronološkega zaporedja političnega dogajanja mogla orisati politično strategijo velikih sil, predvsem zahodnih, ki z zaporednim poseganjem na različna svetovna žarišča kriz vzpodbujajo disperzijo pozornosti ter na ta način onemogočajo organiziranje enotnega, močnega „svetovnega javnega mnenja“, ki verjetno ne bi bilo brez vpliva na dogajanja, ki grozijo njemu in predvsem njemu.

Dušan Zbašnik



Ušec
v roko tje

TEORIJA MED ILUZIJAMI IN ŽIVLJENJEM

Miroslav Pečujlić

Morda je treba ponoviti znano resnico, ki jo je zob časa že načel. Razprava o teoriji ni razprava o postranskih in že odmaknjenih temah, ampak ima namen vsebinsko opredeliti komunistično gibanje. Vlogo avantgarde lahko komunistični organizaciji zagotovi samo najgloblja povezanost z razredno osnovo ter revolucionarna teorija in orientacija. Če komunistična organizacija te sposobnosti nima, se izgublja v vrtincu velikih dogodkov in drobnih interesov. Gibanje takrat nima centra za orientacijo.

Zaradi tega so nujno potrebni impulzi, da se jasneje formulira naš osnovni teoretični fond. To pa pomeni, da moramo odpraviti številne dileme in zablude v teoretičnem razmišljanju, ki so ovirale iskanje pravih odgovorov na vprašanja velikega življenjskega pomena. To je osnovno teoretično sporočilo, ki je rezultat našega duhovnega in družbenega razvoja in na katerem temelji naša perspektiva in glavna smer razvoja. To je čas jasnega pogleda naprej in nazaj, trenutek, ko nam preteklo izkustvo služi kot sredstvo za graditev prihodnosti.

Današnja teoretična razprava je pomembna iz dveh razlogov. Potrebna je nova vzpodbuda za duhovno ustvarjanje, za dajanje pravih odgovorov o novih situacijah, ki nam jih stvarnost ponuja, ker poglavitno vprašanje le ni samo to, kako bomo znali več, ampak kako bomo živeli. Drži, da dosežemo ideološki uspeh takrat, ko onemogočimo ideje, ki se zde morebiti zelo privlačne, ki pa ne dajejo rešitve. Ideje, ki so obvladale razum ter osvojile čustva, so vezi, ki jih ne moremo pretrgati samo s tem, da utišamo njihove zagovornike.

Po svoji pomembnosti izstopajo tri teoretična območja.

1. Živo razredno gibanje

Nanaša se na dojemanje socializma, osnovne človeške razredne delavske sile, ki jo delavski razred nosi na svojih plečih. Kdo so nosilci gibanja, katere so zgodovinske perspektive, ki zagotavljajo materialni napredek in gibanje k pravičnejši, brezrazredni družbi? Kdo upravlja družbeno polje socializma, čigave materialne in duhovne potrebe socializem zadovoljuje, čigavim idealom sledi? Ali ima delavski razred res revolucionarne značilnosti in ali te prehajajo na druge socialne skupine? Kakšno je razmerje med razredom ter ekonomskim in političnim sistemom, ki se formira? Če ne upoštevamo mitologije, religioznega priseganja na delavski razred kot vodilni, vladajoči razred, obstaja nekaj vidikov teoretičnega negiranja vodilne vloge delavskega razreda. Prvi vidik pomeni razširitev pojma „delavski razred“, kar pomeni brisanje socialnih razlik in drugih prisotnih značilnosti najemniškega dela. Drugi vidik je zoženo razumevanje družbene biti, anatomije delavskega razreda in izvira njegove revolucionarnosti. Po tem mišljenju je delavski razred revolucioniran le zaradi tega, ker je najbolj eksploatiran, ponižan. Sestavljajo ga ljudje, ki so najmanj deležni materialnih in duhovnih dobrin. To je „topovska hrana revolucije“ op.2, ki jo postavljajo proti kapitalu, nato pa služi kot orodje materialne graditve socializma. Revolucija je nekaj, kar se gradi izključno na odrekanju, ki je edini vir revolucionarnosti.

Drugo plat te koncepcije pomeni zoževanje pojma delavski razred na ozek krog manualnih, fizičnih delavcev.

Odrekanje ni edina lastnost sodobnih delavcev, modernih proizvajalcev. Delavski razred predstavljajo vsi, ki ustvarjajo ali omogočajo ustvarjanje presežne vrednosti, vendar si je ne prisvajajo. Ta v bistvu najemniški položaj (produkcijski odnos) je

neizčrpno gorivo revolucionarnega protesta. Vendar je to le ena plat družbene biti. Proizvajalci so tudi nosilci moderne visoko razvite proizvodnje. Ko je v zgodnjem obdobju industrijske revolucije bilo kvalificirano delo glavni nosilec proizvodnje, se je pojem „delavski razred“ ujemal s fizičnim delom. Danes je najpomembnejši nosilec proizvodnje in ustvarjanja presežne vrednosti vedno bolj kvalificirano in intelektualno delo. Ti sloji imajo prav tako položaj najete delovne sile (v razmerju do kapitala). Istočasno delujejo močne tendence za vključitev v birokratsko hierarhijo upravljanja, kar bi povzročilo ločitev kvalificiranega in intelektualnega dela od delavcev. Tako sta prisotni obe tendenci: povezovanje (integracija) z razredom manualnih delavcev in ločevanje od njega. ... Moderno delavstvo je nosilec moderne proizvodnje, prav tako pa tudi njene družbene, ne pa privatizirane uporabe. Osnova revolucionarnosti ni izključno odrekanje, temveč napetost, dialektično nasprotje med revolucionarnimi tendencami ter preseganjem, premagovanjem le-teh.

Zakaj so te enostranosti nevarne, kam vodijo? Mišljenja, ki zapirajo delavstvo v ozek krog fizičnih delavcev, zakrivajo zgodovinsko perspektivo. To omogoča ohranitev oblasti nad delom, ohranitev pooblaščenih pozicij predstavnikov, ki trajno vladajo v imenu delavcev. In če le-ta krog predstavlja delavski razred, tedaj zastopamo preživelo industrijsko družbo, ki zapušča zgodovinski oder. Zastopamo sile, ki same po sebi niso edini nosilec družbene proizvodnje. Delavsko gibanje se mora posebno trdovratno boriti za človeško eksistenco prav manualnih delavcev. Vendar se takšna borba lahko spremeni v patronat elite. Položaj fizičnih delavcev je zares slab in to je temna točka naših socialističnih odnosov. Ta pa še nikjer ne pomeni, da samo slab položaj fizičnih delavcev opredeljuje delavski razred in perspektivo razvoja. Zgodovinski domēt revolucionarnega razreda in njenega dela bi bil v tem primeru reduciran le na upor izkoriščenih („pauperizovanih“), združenih le v sovraštvo do privilegiranih slojev. Plebejski protest je vedno bil gorivo revolucionarnega gibanja, udarec po okostenelih razrednih privilegijih. Ti sloji so temeljno izhodišče delavskega boja. Toda če je delo razreda le to, če ni nekaj več, tedaj so vseeno edini pravi kovači materialnega napredka in razvitejše družbe druge socialne sile.

„Socijalizam“, št. 9, 1973
prevedel D. Z.



Ob Borštnikovem

srečanju

Koliko usod, koliko življenj, koliko človeške duševne in materialne moči obsega gledališka umetnost! In vendar sleherna drama raste iz konflikta, iz klasično zasnovane sheme, ki se širi v sleherni drami, v slehernem dejanju, v sleherni sceni in kadru, v razmerjih med osebami, ki govorijo vsaka zase in vendar druga drugi. Gledališke deske niso plesišče družbene elite, ampak često segajo k prvinski katarzi, ki prebiva na dnu.

Tudi letošnje Borštnikovo srečanje, ki poteka v znamenju ustanovitve slovenskega narodnega gledališča v težkih časih vojne, je usmerjeno v takšen humanitarni konflikt; gledališče je dandanes celo samo zase konflikt: od sociološke oznake gledališča do kulturno-estetske predstave pa tja do zgodovine narodov predstavlja gledališka umetnost zrcalo časa in prostora, skozi katera hodimo do človeških smotrov. Gledališki čas in prostor sta ob Borštnikovem srečanju intenzivirana, saj prihajajo v Maribor slovenske gledališke hiše z najboljšimi predstavami. Letos bodo naša gledališča gostovala tudi v zaledju, kar pomeni kulturno decentralizacijo in neposreden stik z občinstvom, ki ne zahaja tolikokrat v hram boginje Talije. Omenjena novost pomeni predvsem kulturno družbeno akcijo, ki naj odslej izobrazuje širše mase občinstva in ga navdušuje za dramo.

Vendar ob vsem povedanem ne moremo mimo tiste temeljne socialne usmeritve, ki je kritično realna v gledališki umetnosti in ki zahteva: boljši status gledališke delovne organizacije, več upoštevanja gledališke osebnosti, več samokritičnosti in več finančnega deleža. Kajti zelo iluzorno bi bilo, ko bi videli le estetsko in katarzično, pa kulturno dovršenost gledališke uprizoritve, ko bi od gledaliških hiš le zahtevali najboljše kvaliteto, obenem pa bi pozabljali na nujne krize, ki so spremljale in še spremljajo gledališke hiše in celo večkrat širšo družbeno vlogo mimesisa.

Zato želimo boljši status gledališke umetnosti, večjo socialno in kulturno vlogo, ureditev tehničnih in kulturnih možnosti v celotnem slovenskem gledališču. Tradicionalna prireditelj Borštnikovo srečanje in Skupščina skupnosti slovenskih gledališč bodo letos pokazali našo novo razvojno kulturno teatersko stopnjo, pregled kvalitete in estetske učinkovitosti. Toda hkrati naj pretresejo gledališčniki tudi socialni status in zgodovinsko vlogo gledališča v naši družbi, naj pokažejo smernice in nove poti.

Široka kultura in zgodovinska vloga gledališča sta ob Borštnikovem srečanju 73 prvinski klic po živi in umetniški besedi, ki pretresa ves slovenski in jugoslovanski svet. Sta de našega kulturnega življenja, naših skrbi in radosti, naših konfliktov, zmot in življenjskih dram. V znamenju slovenskega narodnega gledališča iz časov NOB pa se potrjujejo tudi temeljna zavest o obstoju človeških vrednot, za katere se bomo borili, če hočemo kulturno preživeti naš čas.

Vladimir Gajšek

Kultur, die aus dem Keller kamm

To je originalni naslov oddaje, ki je bila na sporedu na drugem programu avstrijske televizije v četrtek, 11. oktobra. Po naše bi naslovu rekli: Umetnost iz kleti. Oddaja nam kaže dunajska „kletna gledališča“, ki kljub izrednim težavam poskušajo in uspevajo obdržati svojo mesto v celotni ponudbi kulturnih dobrin, dokazati ljudem in kulturni javnosti, da so potrebna. Ker se isti problem poraja tudi pri nas, poskušajmo ugotoviti, v čem se kaže ta pomembnost in eksistenčna upravičenost takih gledališč, ki domala vsa nosijo naziv „eksperimentalna“.

Vsa področja človekovega delovanja težijo k novemu. To je star, zelo star stavek, s katerim nisem povedal nič novega, pa kljub vsemu vse; vsa gledališka znanost poskuša isto.

Institucionalni teater ima svojo organizacijsko in repertoarno strukturo, v kateri hoče zajeti vse tiste zvrsti gledališkega delovanja, ki jih pozna človeštvo že stoletja. Zaradi nujnosti izpolnitve svojega programa je institucionalnim gledališčem v veliki meri onemogočeno, da bi se posvetila odrskemu iskanju. Kljub temu opazamo v zadnjih letih, da se v sklopu oz. okviru

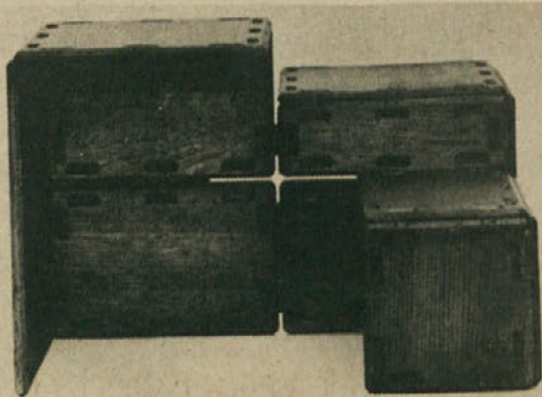
institucionalnih gledališč organizirajo mali odri, ki poskušajo v svoji specifični funkciji posredovati novo, iskatejsko. Vendar še vedno ostaja misel, da je delovanje teh odrov še vnaprej v senci osnovnega programa ustanove, v okviru katere snujejo, pa najsi si še tako prizadevajo prikazati nasprotno. Prav tako se zdi, da predstave teh odrov kakovostno zaostajajo za tistimi, ki jih dajejo eksperimentalna gledališča. Zakaj? Zdi se mi, da zato, ker je osnovni faktor podajanja gledališkega dela gledalstvu igralec institucionalnega gledališča s svojimi gledanji, empirijo in z neseznanjenostjo z novim še vedno premalo pripravljen in sposoben igrati v eksperimentalnem delu. Tako opazamo, prav tako kot povsod drugod, potrebo po „specializaciji“ tudi v gledališki umetnosti. Pri tem je pomembnost „kletnih gledališč“ tako zelo nesporna, da so vse težnje in prizadevanja tistih, ki priznavajo zgolj klasično, prav smešna. So živa negacijska sila; spadajo v kalup!

Še bolj ironično pa zazveni danes žal stalna praksa, da ustanavljanje in organiziranje takih gledališč praviloma naleti na apriorno odklanjanje „pomembnih“. Dalje je stvar razumljiva: narod je preprost, mišljenje takih ljudi bo vzel za svoje. Razširi se torej miselnost o posiljevanju estetskih norm, o rušilcih tega, kar smo gradili skozi stoletja itd. — takšni ljudje v teater seveda ne bodo zahajali, do njih ne more priti stavek Erze Pounda, da je najlažje nasprotovati stvarim, ki jih nismo niti poskušali razumeti.

Jasno je, da so za gledališki „napredek“ nujne dobre predstave eksperimentalnih gledališč, iskatejskih odrov, kletnih gledališč, ki imajo, če vzamemo zgolj njihovo repertoarno specifičnost, dobre možnosti za uspeh. Vemo pa, da so raziskovanja povezana s finančnimi sredstvi, brez katerih je delovanje gledališča prav tako jalovo, kot je jalova predstava slabega režiserja s slabimi igralci.

V oddaji avstrijske televizije so veliko govorili tudi o financiranju teh gledališč; vsako izmed njih dobi v začetku vsake sezone dotacijo v višini cca 270.000 SCH, kar je enako skoraj triindvajsetim milijonom starih dinarjev. Za ta denar dajo 4 premiere v sezoni. Zanimivo bi bilo vedeti, koliko bi znašala dotacija mariborskemu študentskemu eksperimentalnemu odru, ki bi že opravičil svoje poslanstvo. Številke so vedno zanimive; dotacija enemu kletnemu gledališču na Dunaju je ekvivalentna 3/4 skupnega zneska dotacij vsem na mariborskem območju delujočim kulturno-umetnostnim društvom (teh je več kot 30!). Toda dunajska „mala gledališča“ imajo velike finančne težave... Sedaj bi pa le rad vedel, kje naj začnem iskati vzrok za vedno kvalitetnejše predstave predvsem mladinskih gledaliških skupin na mariborskem območju? Ob praznih blagajnah bi lahko bili odgovor: verjetno smo Slovenci, predvsem pa Mariborčani, izredno nadarjeni za gledališče! Kako bi šele bilo ob denarju, ki ga imajo Avstrijci!

VI. Novak



Ubijati in posiljevati

Edi Pukšić

So trenutki, ko se zabavamo ob smrti, ko se krohoto k krvi, ko tulimo: „Ubij ga!“, ko se ob karikiranem seksualnem prizoru deremo: „Porini!“ To se dogaja takrat, ko prepotentni, vzburljeni, poživljeni zapuščamo kinematografe. Takrat ne vemo, da se valjamo v blatu, da v naši notranjosti kipi gnojna brozga izkrivljenih iluzij in sadističnih nagnjenj. Vous vous efforcez inutilement, en vain! Rien n'est impossible! šepetajo ogabno sladka usteca nage filmske zvezdice v francoskem filmu, ko si izjemni čisteži mislijo, da takšnega izmalichevanja in poneumljanja socializem ne bi smel dovoliti, kako je to mogoče?

Komunist, 3. septembra 1973: devizni kontingent za uvoz filmov znaša letos 17 milijonov dinarjev. V delitvi te vsote sodeluje natanko 14 filmskih podjetij za promet in proizvodnjo filmov in pa jugoslovanska radio televizija. Prav tako je dodeljenih tudi 250 tisoč dolarjev za uvoz filmov, ki se odlikujejo po svoji posebni kvaliteti, in 100 tisoč dolarjev za učni program in film jugoslovanske radio televizije.

Za uvožene filme POSEBNE KVALITETE damo torej iz družbenega proračuna velika sredstva. Gesta je plemenita: devalvirani dolarji in devalvirani dinarji so namenjeni plemenitju čustev, spoznavanju filmskih dosežkov v tujini, bogatstvu in celotnejšemu oblikovanju humane, socialistične osebnosti.

Komunist, 3. septembra 1973: če obiščete več kot trideset reprezentativnih beograjskih kinematografov, od časa do časa z malo sreče naletite tudi na kakšno kvalitetno filmsko realizacijo. Naša filmska platna so kratkomalo zasuta s cenanimi nekvalitetnimi uvoženimi filmi, lahko bi rekli z odpadki svetovnega tržišča. Krik v temi, Labirint zločina, Agenti radi streljajo, Veliki bančni rop, Žene, ki rade sučejo revolver, Satan, dolarji in frater, Poletni ubijalec, Jezdec maščevalec, El santo – svetnik z masko ... to je

samo nekaj naslovov filmov, ki so na voljo beograjski publiki. Njihova glavna in pogosto edina vsebina so zločin, spolnost in vulgarnost, to pa si ob besedah uvoznikov publika tudi želi. Ker taki filmi prinašajo tudi dobiček, so na videz vsi zadovoljni. Posel gre leta in leta po isti uhojeni in varni poti. Mnogi uvozniki imajo vsak zase svojo posebno uvozno politiko, katere merilo je pogosto blagajna lastnega podjetja.

Lahko bi vam zamerili, tovariši uvozniki takšnih filmov, tudi vam tovariši, ki določate sredstva za filme s POSEBNO KVALITETO, bi lahko zamerili, če bi bili osveščeni, če bi bili pravilno vtirjeni v krog umetniške pristnosti, če bi poznali estetske pozitivne principe, če bi vedeli za humanizem, če bi poznali dialektiko dobrega.

Borba, 4. oktobra 1973: najbolj pa nas v kulturi ogroža reakcionarna dediščina, prevladovanje meščanskih kriterijev, zato se mora partija neprestano „vmešavati“. Zavzemamo se za odkrite razprave o tem, kaj je kaj, za marksistično kritiko in marksistično revalorizacijo kulturne dediščine.

Pri odkrivanju deviantnih pojavov se partija torej mora „vmešavati“; v našem primeru pa to ni samo naloga Zveze komunistov, ampak celotne družbe, saj vemo, da smo pri oblikovanju našega filmskega sistema, vključno z uvozno filmsko politiko, delali prevelike in kapitalne napake, ki bi jih sedaj morali popraviti.

Majhnost, omejenost, nizkotnost po gledanju takšnih uvoženih skrpucal raste v vse večjo majhnost, omejenost, nizkotnost. Ni samo Beograd filmska poživinjevalnica, tudi Maribor je, ker morajo naši kinematografi predvajati filme, ki jih v svoji konjsko-fijakarski ozkosti gledanja kupujejo v tujini naše velike distributerske hiše. V prihodnosti nam torej, če ne bomo radikalno posegli v jugoslovanski uvozni filmski kaos, ne preostane nič drugega, kakor da gremo v kino samo trikrat na leto ali pa začnemo ubijati in posiljevati!

Kako si predstavljate angelčka? Zlatolasega, takega s kodrčki in velikimi zvedavimi očmi? In morda celo odetega v ovčjo kožico? Potem je to brez dvoma Lučka. Toda bodite previdni, ne skušajte je! Zavihtela bo jezik kot meč in vas potolkla tako, da se bodo kar iskre kresale! Nič ji ne morete skriti. Njene oči vas bodo pretipale do dna duše. Poglejte vase tudi sami! Ste vedno pomagali sočloveku, ko je bil potreben vaše pomoči? Ali pa ste si dejali: „Bo že, tudi jaz si včeraj nisem mogel privoščiti hamburgerce, pa ni nihče nič primaknil in sem pojedel suho žemljo“. Ste bili kdaj privoščljivi in ste želeli svojemu prijatelju tisoč nezgod?

Postoj, prijatelj, ozri se na sočloveka!

Vi pa ste šli dalje z visoko dvignjeno glavo. Pač pa je Lučka ustavila korak in prijazno povprašala, če je v njeni moči, da lahko pomaga.

Če človeka kaj muči, potem težko zaspi. V Lučkini sobi je včasih svetlo še do zgodnjih jutranjih ur. Zjutraj pa se bo na slikarskem stojalu (Župančič: Iz rane poslednje pride nov biser na dan), sušila oljna slika.

„Vse, kar se nabira v meni, mora na dan. Slikam ali pa napišem pesem. Ponudila se mi je izjemna priložnost, da v ruskem likovnem salonu pokažem svoja likovna prizadevanja“.

Na otvoritvi se je kar gnetlo ljubiteljev lepe umetnosti. Angelca Jenčič-Jankova je za uvod prebrala nekaj Lučkinih pesmi. Ker je bilo tu in tam malce govora o žretju, neprizadetosti, svetohlinstvu in podobnih lepih človeških lastnostih, upam, da se kljub temu nihče ni počutil prizadetega, saj smo vsi zelo dobri in



olikani. Po pranju kosmate vesti je njena mična sestra v elegantnem slalomskem slogu skrbela, da nobeno grlo ni ostalo suho. Kajti ljudje so bili polni prijaznih pripomb. Lučka pa je stala tam, na sredi, se prikupno smehljala levo in desno in sama pri sebi priči sklenila, da to ne bo njena zadnja razstava in da bo naslednja morda še kvalitetnejša. Olja in gvaši (tihožitja in vedute) pa bodo v kratkem zamenjali lastnika.

Z Lučko sva stari študentski bajti še s pedagoškega likovnega oddelka. Kjer je bilo treba zagnati kaj hrupa in podrezati uspavanega sočloveka, sva si vedno stali z ramo ob ramo. Bilo je kracanja po pločniku pred Modno hišo, kjer smo se pošalili na račun napak, ki jih nihče ni zakrivil. Ljudje so se ustavljali, morda prikimali (ali pa zaradi varnosti tudi ne), rekli kakšno (ali pa tudi ne) ... In če so vsaj za hip POMISLILI, potem je bil cilj dosežen.

Tudi cirkus na Trgu svobode ni mogel brez Lučke. Ni si mogla kaj, da zbranemu občinstvu ne bi povedala „nekaj svojih misli“. Na starem obešalniku pa so se žalostno pozibavali lističi z napisi ljubezen, prijateljstvo, dobrot, odkritost, svoboda, enakost.

Pravzaprav sem vam hotela povedati kaj več o njeni likovni razstavi. Pa kaj besede! Stopiti je treba tja, gledati, občutiti. Razen seveda, če spet ne boste prišli prepozno. Pravite, da še nikoli niste ničesar zamudili?

SONJA MIHEC

KULTURNI DOGODEK NA VTŠ

Pred dnevi je bila v prostorih VTŠ otvoritev zanimive likovne razstave študentov Darje Cerar, Sonje Mihec, absolventk PA, in študenta 3. letnika elektro odd. VTŠ, Maria Vetriha. Predsednik IO SŠ VTŠ Mario Vetrih je v govoru upravičil namen in na kratko orisal napore za uresničitev tega kulturnega dogodka. Uvodno in spremno besedo je pripravila kustosinja UGM Meta Gaberšek-Prošenc. Na otvoritvi je govoril predsednik VTŠ prof. mag. Vojko Ozim, razstavo pa je otvoril direktor zavoda prof. Dušan Zavadlav, dipl. ing. Prireditve so se udeležili številni znani kulturni in javni delavci, umetniki ter pedagoški delavci tega zavoda.

Razstava je bila odprta v počastitev prehoda višje v visoko tehniško šolo. Razstavo je o organiziral in omogočil IO SŠ VTŠ v sodelovanju z Umetnostno galerijo v Mariboru in vodstvom zavoda.

Ta kulturni dogodek je vsekakor dokaz, da tudi na VTŠ-u oživlja interes za likovnost in likovno dejavnost, ter je plod koristnega sodelovanja z UGM. Dela bodo na ogled od 18. oktobra do 8. novembra 1973.

S. P.

V SALONU ROTOVŽ RAZSTAVLJA ROMAN CIESLEWICZ

Umetnik sodi med najpomembnejše grafične ustvarjalce na svetu. Rodil se je 1930 v Lwovu na Poljskem. Akademijo za likovno umetnost je dokončal v Krakovu. Že leta 1963 se je stalno naselil v Parizu in deloval na številnih pomembnih delovnih mestih kulturnega življenja francoske prestolnice.

„Cieslewicz je eden od maloštevilnih umetnikov, ki je znal zgostiti razpoloženja in skrbti nekega obdobja v precizni identifikaciji paradigmatičnih slik. Temu je vsekakor blizu delo Steinberga, Topora, poleg tega pa ima tisto novo senzibilnost v uporabi tehnoloških sredstev, za katere so nam dali primere le Warhol in Kolar, prvi s svojimi serigrafijami, drugi s svojimi zelo kvalitetnimi kolaži. Vendar Roman Cieslewicz ni samo humorističen in ironičen grafik, ni le fotograf in koložer, ki obtožuje in opozarja; on je istočasno sinteza vsega: tožilec zagrenjenosti naše sedanosti in sarkastičen zasmehovalec pomanjkanja in strahopetnosti sodobne družbe, in ne smemo pozabiti, da se samo na umetniški način, samo s prečiščeno umetnostjo takšna opozorila in zashemovanja lahko spreminjajo v avtentično etično in estetsko sporočilo.“ (Gillo Dorfles)

Razstava v Rotovžu sodi vsekakor med letošnje največje umetniške dogodke v Mariboru, zato je še posebno vredna ogleda.

NABUCCO

premiera v mariborski operi

S premiero Verdijeve opere Nabucco se je pričela v Slovenskem narodnem gledališču v Mariboru nova operna sezona. Opera je stopila v novo sezono z mladim dirigentom Kristijanom Ukmarjem, povečanim zborom in orkestrom in z nekaj novimi baletniki. Odločitev, da so izbrali za prvo premiero Nabucco, opero, ki je zahtevna po uprizoritveni in izvajalski plati, je bila morda nekoliko napačna. Delo namreč zahteva veliko sceno in velik operni ansambel z enakovrednimi solisti. Na majhnem mariborskem odru je bila zelo posrečena scenska rešitev Vlaste Hegedušičeve, ki je omogočila največjo mero igralskega prostora. Režija je bila solidno delo Franja Potočnika. Kot gost je nastopil član ljubljanske operne hiše, basist Danilo Merlak. Na splošno lahko zapišemo, da je bila izvedba povprečna in ni razočarala mariborskega občinstva.

LIKOVNA ESTETIKA

ali
nevarnost zakrnitve nekega organa!

Estetika je zelo pomembna in od nje je marsikaj odvisno, tudi moralni čut in druge pomembne ali nepomembne življenjske vozovnice. Pravijo, da so Grki ljubili lepoto in da so jo barbari ponižali. Dejstvo pa je, da se je lepota več ali manj izselila iz človeka in mu stoji sedaj nasproti kot pojav, s katerim se mora ukvarjati in, kar je nujno, ga premagati.

Ker zelo radi segamo po slabih knjigah, poslušamo „revno“ glasbo, ljubimo viteške pohode Šerifa v New Yorku in podobnih sodobnih junakov (brez junakov pač ne gre, to so nam vcepili že v otroštvu s pravljicami), je nujno, da je tudi naša stanovanjska kultura na psu in da imamo kaj malo pojma o estetski opremi našega kurnika. Sodobne umetnosti ne razumemo, ker nam nihče ni dal priložnosti, da bi se znebili svojih kompleksov in ji stopili

nasproti s svojim preprostim bistvom, kakor tudi ona stoji pred nami popolnoma razgaljena.

Revolucionarni poseg na področju stanovanjske kulture je naredil prof. Niko Kralj, ki je izdelal osnutek jugoslovanske predstavitev na letošnjem milanskem trienalu. Naloga projekta je nakazati smer svetovnemu razvoju na tem področju. V tej številki smo kot likovno opremo uvrstili nekatere elemente iz tega projekta.

OB OTVORITVI RAZSTAV ROMANA CIESLEWICZA V RAZSTAVNEM SALONU ROTOVŽ V MARIBORU

Razstava grafike Romana Cieslewicza je nedvomno velik dogodek za mariborski razstavni salon Rotovž, če ne že največji v tej sezoni, in prav zato me je presneto čudila skromna udeležba mariborskih kulturnikov pri odprtju te kvalitetne razstave. Nič ne de, če je končno le prišla na dan mentaliteta večine mariborskih kulturnikov, ki se prav malomeščansko udeležuje samo otvoritev



razstav znanosti ali sorodnikov, in še to verjetno zaradi tega, da bi vsi prisotni videli njihovo povezanost z razstavljalci. Temu pa je kriva tudi politika razstavnega salona Rotovž, ki ob Umetnostni galeriji v Mariboru velja za zaprto institucijo in dovoljuje razstavljati le peščici umetnikov in tako ustvarja ozek krog obiskovalcev.

Člani uredniškega odbora Katedre, na otvoritvi nas je bilo za dobro polovico vseh prisotnih, smo kljub dejstvu, da je bila ta dan še predstava Boršnikovega srečanja, krepko razočarani. E. P.

FESTIVAL BAROČNE GLASBE 73

Baročni glasbeni festival je postal že nekakšna tradicionalna glasbena manifestacija kot je Boršnikovo srečanje na gledališkem področju. Priljubljenost festivala moramo pripisati dobri organizaciji in visoki kvaliteti izvajane glasbe. Kljub temu pa lahko trdimo, da prireditve še ni dosegla svojega ustvarjalnega vrha in da bi bilo potrebno iskati in najti nove poti, k se večji vrednosti in pomembnosti Baročnega festivala.

Letošnja prireditve je potekala od 11. do 31. oktobra, torej v časovno bolj strnjenem obdobju kot pretekla leta. Ta strnjenost daje prav gotovo večjo preglednost. Vsi koncerti so bili v Viteški dvorani mariborskega gradu.

Kljub svoji kvaliteti je festival pomaknjen preveč v ozadje. Delno lahko to pripišemo premajhni reklamni v sredstvih javnega obveščanja. Danes je že tako, da je tudi uspeh kulturne prireditve odvisen od ustreznih informacij. H koncertni dejavnosti sodi prav gotovo tudi vzgajanje publike, zato bi bilo potrebno poskrbeti za predhodne komentarje izvajanih del in za informacije o izvajalcih. Marsikoga pritegne zanimivo pisanje o glasbeni zgodovini in sodobni problematiki. Pri tem mislim predvsem na študente in šolsko mladino, ki je deležna le skromne estetske vzgoje, in ravno v tem je verjetno vzrok nezanimanja za kulturna dogajanja pri omenjenih skupinah.

Ponekod postajajo festivalske prireditve izredno popularne v širokem krogu občinstva, čeprav so morda manj kvalitetne, ker je prireditve zasnovana široko in posega tudi na druga področja umetnosti. Maribor ima možnosti, da bi razširil glasbeni festival. Koncerte bi lahko uspešno kombinirali z razstavno dejavnostjo, kot preteklo leto ob razstavi poškodovane baročne plastike. Uspešno bi jih lahko povezali tudi z literarnimi manifestacijami. Eksperiment v gledališču je danes pravzaprav že preživela forma komunikacije. Obstaja pa ogromno materiala iz baročnega obdobja, ki bi ga lahko prelili v sodoben izraz in obogatili to dejavnost.

V prihodnji številki bom podal recenzijo posameznih koncertov na letošnjem festivalu.

de temporum fine comoedia nemška opera - richard wagner in carl orff

„Wagnerja so divje zasovražili člani pariškega „Jockey Cluba“, ki so tedaj vedrili in oblačili v Grand Academie de Musique, kakor se uradno imenuje pariška Velika opera. Do besnosti jih je razkačilo dejstvo, da si je upal Wagner – „ta pritepeni Nemec“ – postaviti balet v prvo dejanje! Visoki gospodje vendar ne morejo priti v opero k prvemu dejanju!“ (Pri nas poznamo vsaj samo akademsko četrt). (Marjan Kozina: Svet operne glasbe)

Posebno poglavje v svetovnem opernem ustvarjanju zavzema Richard Wagner. Skladatelj je bil deležen mogoče največjega števila kritik, polemik, znanstvenih razprav itd. Še danes je pravzaprav najbolj nejasna osebnost glasbenega sveta, predmet velikih sporov med najbolj znanimi glasbenimi teoretiki in kritiki. Tako je tudi operna hiša v Bayreuthu, kjer vsako leto poteka festival Wagnerjeve glasbe, povsem zaključen krog ustvarjalcev. Številni nemški glasbeniki pa so navdušeni sledili Wagnerjevimi inovacijam in skušali ustvariti „čisto“, nemško nacionalno opero. Polemika se je ponovno razmahnila po letošnjih Salzburških slavnostnih tednih, srečanju najpomembnejših glasbenih in dramskih ustvarjalcev sveta. Povod je bila premiera Orffovega najnovejšega dela *De temporum fine comoedum* (Igra o koncu vseh časov). V prispevku pa bi želel najprej osvetliti nekatere probleme, ki se tičejo Wagnerja in potem preiti na premiero v Salzburgu.

Nemška romantika je literarni in do neke mere tudi glasbeni izraz „ponovne močnejše uveljavitve fevdalizma“ v vzhodni Evropi po francoski buržuazni revoluciji. V umetnosti, poeziji in zgodovini so hoteli na čast „zlate preteklosti“ ustvariti neko čudovito sliko – pojem srednjega veka, ki ni nikoli obstajal. Ljudje so popolnoma pozabljali na grozote verske nestrpnosti v tem najmračnejšem obdobju evropske kulture. Vendar to je le ena plat nemške romantike. Obstaja še veliko bolj pozitivna, ki je izredno pomembna za nemško glasbo. Napredno vlogo je dobila romantično gibanje v času Napoleona in osvobodilnih vojn. Po eni strani je pomenila romantika ponovno rojstvo naroda in je bila močno nacionalnega značaja. Nemški knjižni jezik je v času klasicizma akademsko krnel, romantično gibanje pa ga je obogatilo s številnimi besednimi zakladi iz stare nemščine in pesniškega jezika Walterja von der Vogelweidea. Pomembno je bilo tudi na glasbenem področju, kjer je podobno kot v slovanskih deželah (Glinka, Smetana) obudilo in dalo poseben pomen ljudskim napevom, narodni melodiki in ritmu. Prišlo je do specifičnih sprememb tonskih barv, intervalnih komponent in akordov. Sicer ne preveč pozitivno podajanje pretirano fantastičnih dogodkov, preveč tragično – svetobolsko okarakteriziranih likov je privedlo do obogatitve glasbenih izraznih sredstev. Prvič so se pojavile disonance v akordih, ki so tako značilne za poznejše nemške glasbene ustvarjalce.

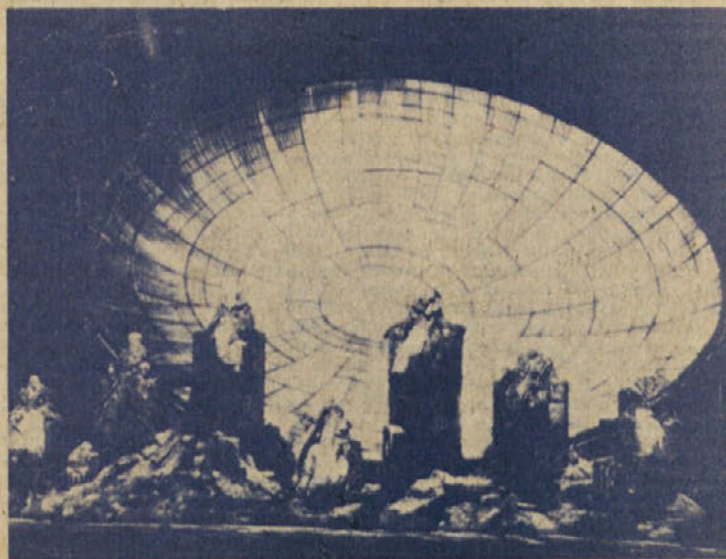
„Večni mornar“ pomeni Wagnerjev povratak k romantiki, so pisali pomembni kritiki, vendar ne kaže ožigosati Wagnerja kot romantika le zato, ker je našel vsebinski vir v nemški in nordijski bajki. V marsičem je bil nasproten romantičnim težnjam. Navduševal se je nad antiko, ki jo je romantika zavračala, občudoval je Shakespeara in ni ustvaril nobenih intimnih romantičnih junakov, če izvajamo Hansa Sachsa v Mojstrih pevcih Nuernberskih. Še več, aktivno je sodeloval v vstaji v Dresdenu, zaradi česar so ga oblasti preganjale. Kljub temu še danes mnogi obtožujejo Wagnerja, da je nacionalist, da je veroval v nemškega nadčloveka in da veje iz njegovih del nezdrav mističistični duh. Iz omenjenih vzrokov ga je ZLORABLJAL! nacistični aparat.

Ena izmed njegovih pglavitnih zaslug je, da je priboril operi ugled, ki ga dotlej ni imela, saj se niti Beethoven, Brahms, Schubert, Schumann in Mozart niso posebno intenzivno ukvarjali z opero. Očistil jo je snobovskih elementov, tako da ni več pomenila najbolj prijetne zabave mondenega sveta, kraja intrig in ljubezenskih spletk in modne revije, marveč resen in delaven umetniški dogodek.

Bil je prvi, ki je spoznal potrebo po besedilu, ki bo umetniško enakovredno glasbi. Odpravil je torej napako, ki jo najdemo na žalost tudi pri opernem geniju Verdiju (*Traviata* – libreto Francesco Maria Piave), da je besedilo in dramaturška zasnova daleč pod umetniško ravniyo dela samega. Wagnerjev vodilni motiv (leit motiv) je postal pojem v glasbeni teoriji. „Wagnerjanci so gojili nacionalno opero, toda v marsičem so pogrešili in niso razumeli svojega učitelja. Pri nas Wagnerja ne poznamo dobro. Uprizoritev njegovih del so iz tehnične in izvajalske plati izredno težavne, saj zahtevajo pompozne scene, velike zборе, še večje orkestre in soliste, tako imenovane „Wagnersaenger“, ki jih odlikuje izredno tehnično znanje igralske sposobnosti in „razumevanje“ poezije.

Sedaj pa k premieri Orffove najnovejše opere. Najprej nekaj besed o skladatelju. Orff je bavarec in živi v Muenchenu. Učil se je pri Richardu Straussu, Debussyu in Stravinskem, navduševal pa se je tudi za baročno in renesančno glasbo. Njegova glasba ni nordijsko razmišljujoča, prej južnjaško dinamična in v veliki meri razpoloženska. Kaj ga torej družijo z Wagnerjem? Podobni napadi kritike in glasbenega občinstva. Tudi igra o koncu vseh časov je mračna in polna mistike. Delo je nekakšna Poslednja sodba in je zelo zanimivo oblikovano. Od osme simfonije Gustava Mahlerja (po Goethejevih verzih iz drugega dela Fausta), ni bilo izvajano podobno glasbeno delo, ki se okorišča z vsemi mogočimi in nemogočimi izraznimi sredstvi, od peklenškega trušča vpitja, orgelske glasbe do primitivnih tolkal iz Jave in drugih prekomorskih dežel. Besedilo je v latinščini, grščini, nemščini in hebrejščini. Preden se je za njegovo izvedbo odločil maestro Herbert von Karajan, sta delo zaradi prevelikih stroškov in umetniške oporečnosti dela odklonili operni hiši v Wuertenbergu in Stuttgartu. Kritika je delo sprejela slabo zaradi tega, ker ne prinaša nobenega napredka v kompozicijskem smislu in glasbeni strukturi idej vsebine. Delo je mračno in pesimistično, za atrakcijo poskrbi le hudič, ki pade z oderskega neba in prične pridno moliti Očenaš. Kakšna je vrednost Orffovega zadnjega dela, (po uspešni Premetenki in Carmini Burani) bomo videli čez določen čas. Dejstvo pa je, da je opera zagledala luč sveta predvsem zato, ker se je zanjo zavzel maestro Karajan. Na žalost je Salzburški festival vedno bolj podoben tistim pojavom, katere je Wagner izkorenil v operni hiši v Bayreuthu.

Adrian Grizold



Med solzami, kiki in človekovim vztrajanjem se je zbudila Latinska Amerika z imenom velikega pesnika Pabla Nerude, v borbi za planetarno človeško pravico do samostojnosti se je Nerudova pesem poistovetila z revolucijo. In ko pravimo, da se je pesem poistovetila z revolucijo, se izza pesmi prikažejo vse uničujoče pasti in krivice in nasilja imperializma, pritisk imperializma na male narode, na njihovo gospodarsko, politično in osebnostno svobodo. Imperializem je tista strašna totalna organizacija vojaških in kapitalističnih moči, proti kateri je avtonomnost umetnosti nastopala neposredno, aktivno, borbena. Razpolovljenost sveta na „high society“ in nerazvite dežele ali celo preočitno velika razslojenost samega kapitalizma (na razrede in sloje) hoče biti navidezna tako dolgo, dokler se ne sprevrže v pesmi (in v drugih umetnostih) v krvavo resničnost. Neruda je pripadal delu nerazvitega človeštva, spoznal je krvavo resničnost zatiranih narodov, zavzemal se je za komunizem kot osvobodilno in revolucionarno sprožitev splošnega človeškega napredka. Prebujenost in bes latinsko-ameriškega sveta sta odprla prastaro mladost Inkov v borbi proti frenetičnemu in totalnemu zasluževanju v imenu imperialističnih gesel; kajti prav totalizacija in totalno podjarmljanje malih pa nerazvitih narodov na vseh področjih osebnega in javnega življenja izhaja iz vojaških gesel, ki niso rezala nikdar živega mesa z besedami, ampak z bajoneti. Latinska Amerika je sprejela to igro na nož. Sprejeli so jo narodi vse Latinske Amerike in igra se je spremenila v zgodovinsko borbo narodov proti imperialistični totalni gonji. Orožje gre čez vse, na začetku in na koncu pa reže živo človeško meso. V svojem celotnem pesniškem opusu in v svojem humanističnem komunizmu se je Pablo Neruda tedaj zavzemal angažirano za prestolnico na zemlji, opeval je človekovo intimno ljubezen in njegovo muko, izgoreval je v poeziji in v neusahljivem vrenju španskega srca.

V XX. stoletju je pravzaprav srednjeveško mesarjenje še bolj očitno: na eni strani čisto jeklo, napalm, ptičja perspektiva uničevanja, na drugi strani pa še zmeraj bestijalnost, krvoločna krutost, sadizem. Človek ne bi smel biti človeku sredstvo, ampak smoter. Svitanje novega in resničnejšega sveta že sveti s soncem teptanih, ki si bodo izborili pravico do samostojnosti in svobode.

In Pablo Neruda je ob Allendeju, Guevari, Lorci, Ortega y Gassetu in ob mnogih drugih, ki so padli in ki še padajo za svobodo, veliki in lepi vzor človeka in komunista. V njegovi pesmi bo našel uteho tisti, ki ve, kaj je trpljenje.

Čileanska junta ne pozna besed, prijateljstva in sožitja. Čileanska junta govori angleško, čilski narod govori špansko. Junta ima orožje, narod ima bodočnost. Toda zelo bi se zmotil, kdor bi mislil, da pripada bodočnosti orožju. Proti tej in takšni zmoti se je boril Pablo Neruda, ki je umrl v bolnišnici — hišnem priporu. Vendar se svet ne bo nikdar spremenil v hišni pripor in Nerudove pesmi bodo zvenele še tedaj, ko bo orožje utihnilo.

vag

PABLO NERUDA (1904–1973):

Pablo Neruda se je rodil v Paralu 12. julija 1904, gimnazijo je obiskoval do 1920. leta v Temuco, potem pa je študiral humanistične vede na fakulteti v Santiagu. 1924. leta je izdal Dvajset ljubezenskih pesmi in pesem obupa, ki so izšle doslej v dvomilijonski nakladi. 1927. leta je postal konzul v Rangu, kasneje pa ga je diplomatska pot konzula vodila po Colombu, Calcutti, Javi, bil je konzul tudi v Singapuru, Barceloni in Madridu. V Španiji se je ob smrti prijatelja Lorca odločil za komunistično opredelitev, protimperializem, bil je odločno proti španski državljanski vojni. Vzeli so mu funkcije in vrnil se je v Pariz, kjer je vodil revijo „Caballos verdes para la poesía“ (Zeleni konji poezije) in izdal pesniško zbirko Španija, v srcu. Od 1938.–40. leta je pomagal španskim beguncem, ki so dobili azil v Čilu. 1945. leta je bil izbran za senatorja na listi Komunistične partije. Leto kasneje ga je zaradi znamenitega govora OBTOŽUJEM predsednik Gonzales Videla ukazal zapreti, čeprav v Nerudovi odsotnosti. Neruda se je skrival v gorah in napisal eno najlepših pesniških zbirk CANTO GENERAL, ki jo je začel pisati že 1940. leta. 1949. leta je zapustil Čile in se istega leta priseloval v Parizu I. svetovnemu kongresu Partizanov miru. Potem potuje v Sovjetsko zvezo, Poljsko, Madžarsko, po Italiji in v Indijo, kjer se je srečal z Nehrujem. 1950. leta je dobil Mednarodno nagrado za mir. 1952. leta je bival v Italiji in pesnil. Jeseni tega leta se vrne v Čile, ker je zaporniški odlok pretekel. 1953. leta je dobil LENINOVO NAGRADO ZA MIR. Spet mnogo potuje po Vzhodu Evrope in Zahodu. 1967. leta je v Moskvi na Kongresu sovjetskih pisateljev. 1968–69 pristopi k levici. Kot predsedniški kandidat pa podpre izbranega prijatelja Salvadora Allendeja. 1971 je Ambasador v Parizu in dobi 21. oktobra Nobelovo nagrado za književnost. Potem se vrne v Čile.

Pablo Neruda je umrl septembra 1973 v Santiagu, Čile.

Danes sta opazna dva pojava: po eni strani razmah vseh medijev, po drugi pa relativno zaostajanje števila sprejemnikov teh medijev. Oboje je opazno tudi v Mariboru; in ker mnogo govorimo o relativnem zaostanku mariborske občine in Maribora, bom poskusil prikazati nekatere odnose med občinstvom in mediji v Mariboru.

Kultura naroda se lahko razvija z dolgoletno tradicijo pa tudi z namenskimi izobraževanjem. Na prvi pogled vidimo, da je druga funkcija prvega, vendar je potrebno oboje ločiti ne samo kronološko, ampak tudi po obsegu in globini. Na prvi način se oblikuje kot potreba članov družbene skupine — naroda; posebne ustanove za izobrazbo se izoblikujejo šele kot posledica te potrebe. Drug način pa je možen, ko je splošna civilizacija in samozavedanje na takšni stopnji, da ljudje spoznajo, da je dolgotrajno oblikovanje kulturne tradicije med ljudmi brez zunanjih spodbud prepočasno. To je značilno za naš čas, ki je močno povezal posamezne narode in omogočil hiter pretok informacij. V tem trenutku so se pojavile organizirane oblike delovanja, ki ljudi „načrtno“ kulturno izobražuje.

Vendar je tudi to potrebno sodelovanje obeh strani. Vprašanje je, koliko je to mogoče. Pri nas splošna kulturna raven še ne dosega ravni v skandinavskih deželah in nekaterih zahodnih in vzhodnih državah. V nas je „dobro srce“, vendar se prebogosto vedemo nekulturno. V okvir te splošne kulture spada tudi potreba po kulturnih dobrinah.

Notranje bogatenje je eden od temeljev notranjega ravnotežja. Bogatimo pa se z branjem, obiskovanjem gledaliških in dobrih filmskih predstav, ogledi razstav in obiski koncertov; to je pasivno bogatenje, pri katerem nastopi včasih notranje sodelovanje pri ustvarjanju vtisa doživete. Druga oblika pa je aktivno delovanje, ki je misljeno ne kot akt obiska oz. poslušanja in branja, pomeni, da naj posameznik sam ustvari nekaj novega.

Močna kulturna institucija je v Mariboru Slovensko narodno gledališče. Po velikosti bi pravzaprav moralo biti center kulturnih dogajanj, kar pa žal ni. Dejavnost se vrti samo okrog velikega odra. Organiziranih je precej abonmajev, vendar je odziv nanje premajhen glede na velikost mestnega jedra. Za to sta dva vzroka:

predstave so večkrat premalo kvalitetno postavljene. Zanimivo je, da so predstave režiserjev — gostov boljše kot predstave mariborskih režiserjev. Včasih se pri mladinskih in študentskih abonmajih dogaja, da predstave niso odigrane z dovolj veliko mero zavzetosti. Posledica tega je, da tako izgube mlade gledalce (srednja generacija je v abonmajih relativno slabo zastopana).

Res pa je tudi, da so ljudje pogosto premalo seznanjeni s pojavom, ki mu pravimo gledališče (teater). Ne znajo pravilno doumeti simbolov, razbrati sporočila popolnega. Priznati je treba, da opravljajo gledališče nalogo seznanjanja ljudi zelo zavzeto in pogosto gostuje tudi v mariborski okolici. Žal pa so povezave Maribora z okolico prešle, da bi lahko prišlo do nadaljnjih stikov na predstavah v domači hiši.

Podobno kot v gledališču je tudi v kinodvoranah. Obisk kvalitetnih filmov je majhen. Zato je razumljivo, da mora Kino podjetje upoštevati tudi ekonomski račun pri izbiri filmov. Vendar se je pokazalo, da je kvaliteten spored v Kino gledališču pritegnil precej ljudi. Kljub povečanemu obisku pa se je videlo, da ljudje še ne poznajo dovolj filmskega jezika, vseh njegovih možnosti in da dobrim filmom težko slede, celo zapuščajo kinodvorano ali glasno negodujejo. Film pomeni golo zabavo (kar tudi je lahko) in ljudje so zadovoljni s plehkimi vsebinami, preprostim filmskim izrazom; važno je, da mine čas.

Kvaliteten preskok na obeh straneh (pri izvajalcih in gledalcih) je opazen v koncertnem sporedu in številu obiskovalcev. Vendar pride večje število ljudi samo takrat, ko sliši, da gostuje svetovna zvezda (snobizem). Drugi prihajajo samo na koncerte velikih ansambllov, kjer jih prevzame močnejša glasba; toda na vse koncerte hodi samo pešiča ljudi, pešiča pravih ljubiteljev glasbe. Obisk solističnih koncertov je vedno manjši kot obisk ostalih, toda v Mariboru so takšni koncerti tako redki, da bi lahko bilo dovolj veliko zanimanje zanje.

In tu trčimo v nov problem, v gledalce. Kaj je z njimi, zakaj jih ni? Na to bomo skušali odgovoriti prihodnjic.

IGOR KRAMBERGER

Do sodobne kulture

Splošni napredek v socializaciji in demokratizaciji odnosov v kulturi ter nagla difuzija produktov množične kulture in sredstev množičnih komunikacij vsiljuje vse bolj neodložljivo družbeno potrebo po institucionalizaciji kulture na vseh ravneh, v skladu s tem pa tudi velike potrebe po profilu kadrov. Z definitivno oznako profila kadrov moremo misliti le na organizatorje dejavnosti v kulturi kot tudi iniciranje znanstvenega proučevanja fenomena kulture, sodobnega statističnega spremljanja podatkov in novih možnosti v kulturi.

Institucionalizacija kulture in oblikovanje profila kadrov sta torej največja problema naše politike kulture danes in predpogoj za adekvatno organizacijo kulture v sodobnih pogojih.

Iz obeh fenomenov kulture lahko spoznamo kulturo, njene lastnosti in pogoje, v katerih se razvija. Resno lahko razpravljamo o tem, kaj je socialistična kultura, kakšne so pravzaprav njene pojavne oblike in karakteristike. Ne smemo zanemarjati dejstva, da morda ravno sedaj ustvarjamo kulturno delovnega človeka, kot misli komisija CK ZKH za idejnopolična vprašanja in kulturo. Vendar je treba socialistično kulturo kot proces, ki je prerastel in razvrednotil meščansko kulturo, šele natančno opredeliti. Temelji socialistične kulture so nastajali po lastni zakonitosti, neodvisno od potreb in možnosti delavskega razreda, ker je proletariat na vsej svoji poti afirmacije bil precej nedovzeten na duhovnem in na

umetniškem področju. To je tudi precej razumljivo, ker ni bil deležen kulturne vzgoje, ki naj bi ga usposobila, da bi videl, ustrezno doživljal, razumel in umetniško-reproduciral estetske kvalitete v naravi. V skladu z načeli dialektike je malo verjetno, da bi se njegova pot začela enostavno tam, kjer se je ustavila buržoazna inteligenca pred katastrofo. Delavski razred je absorbiral in asimiliral elemente predhodnih kultur. Šele iz njih osnov je začela rasti kultura, ki je bila odvisna od delavskega razreda samega. Delavski razred je s sprejemanjem kulturne materije omogočil vzpon kulture do pojavnih oblik, ki karakterizirajo današnje kulturnoumetniško stanje. Te oblike kulture vsebujejo estetske in etično-moralne principe in kot takšne določajo pot kulture v sodobni socialistični družbi.

Se o profilu kadrov: zavzemati se moramo za svobodo kritike, brez katere ni kulturne ustvarjalnosti in pravih oblik kulturnega delovanja; na to pa se moramo šele pripraviti, ker še nismo ustvarili marksističnega kadra, ki bi bil sposoben sprejeti borbo misljenja in delati po zahtevah dialektike v kulturi. Ob profilu kadra oziroma ob organizatorjih kulturne dejavnosti pa se poraja tudi vprašanje, kot misli rektor zagrebške univerze, ali je delavski razred že lahko v zadostni meri subjekt kulturnega ustvarjanja.



V obdobju socialne demokracije je treba omeniti: K. Kautskyga, znanega z II. Internacionalne v Parizu (1889), ki se je zavzel za materialistično obravnavo zgodovine in družbe ter za kritiko religije (Pot k oblasti, Izvor krščanstva), obravnaval pa je tudi Moorovo Utopijo, F. Mehringa, ki je obravnaval delavsko-politično področje (Razvoj nemške socialne demokracije) in bil eden izmed ustanoviteljev nemške komunistične partije. Skupaj s Kautskyom sta predstavljala glavo nemškega delavskega gibanja. Celotno obdobje skrajne eksploatacije, politični pritisk kapitala in ne navezadnje tudi cenejša delovna sila vse to je ob koncu 19. stoletja prešlo v monopolni imperializem, v katerem se je delavski razred vse bolj in bolj koncentriral, s tem pa so se hkrati razvijali nemarksistični nauki, od agnosticizma do novokantovskih imperativov, čeprav je bilo jasno, da je nastopil čas grobarjev kapitalizma. Skratka, revizija marksističnih postavk je doživela na eni strani svojo filozofsko potrditev, na drugi strani pa je v obdobju velikih odkritij vplivala na razvoj družbenih teorij. Druga industrijska revolucija se je gibala tedaj med samimi nasprotji tako v političnem kot tudi v družbeno-ekonomskem sistemu. (P. Lafargue, A. Labriolla, J. Dietzen in G. Plehanov so še ustanovitelji marksističnega in materialističnega pojmovanja zgodovine, vendar je opaziti pri omenjenih teoretičnih ekonomski mehanicizem).

Zlasti pa se je marksizem razvil v Rusiji, stikališču blagostanja elite in javnega zatiranja. Njegova predhodnika sta Belinski in Herzen. Čeprav je bilo njuno teoretično družbeno izkustvo še vedno v območju idealizma, pa sta vendar pričeli svoje dobe. Že v Osnovnih problemih marksizma G. Plehanova je poudarjena filozofsko-sociološka znanstvena zasnova, ki ne vidi nosilca revolucije v kmetu, ampak v delavskem razredu. Kljub temu, da Plehanov ni sprejel Oktobrske revolucije, češ da se je zgodila prehitro, je dal pomemben prispevek h kritiki revizionizma. Na povsem nov način ruske književnosti (Cerniševski: Kaj storiti?) je orisal narodniško gibanje in lik novega ruskega človeka. Zgodovino je pojmoval povsem materialistično. V Leninovem spisu Marksizem in revizionizem srečamo dve obliki „marksističnih nadomestkov“: ultra-revizionizem in revizionizem z desne. Lenin je dialektično ugotovil, da se lahko socializem razvije in zmaga tudi v zaostalih deželah in mnogonacionalnih državah. Revolucija ne more izhajati iz individualnega terorja, ampak mora učinkovati z množicami na radikalno družbeno spremembo. Ni več učinkovita le filozofija, ampak politična organizacija družbe, zato je Lenin podal zamisel o kadrovske partiji, se pravi, zahteval je aktivno obveznost komunistov, po drugi plati pa je na II. Internacionalni (London, 1902. leta) prišlo prav v zvezi z vprašanjem organizacije do razcepa; Lenin je namreč dokazal, da je delavsko gibanje nujno politično gibanje in tako nastopil proti sindikalizmu. Množična partija (boljševiki) in kadrovske organizirana partija (manjševiki) sta se v razvojnih fazah delavskega gibanja organizacijsko razhajali, dokler ni 1912. leta prišlo do odcepitve boljševikov, ki so se organizirali v Delavsko socialdemokratsko stranko. Ker je bila Rusija, kot smo zapisali, dežela različnih geografskih in ekonomskih meja, dežela ekstremnih nasprotij, se je upor osredotočil v mestih, kjer je bil delavski razred že razvit. Socialistična revolucija je

nastopila po svoji družbeni in zavestno-znanstveni nuji. Zato je Lenin po ukinitvi carja in države-zandarja zahteval po I. svetovni vojni in po zmagi revolucije sklenitev miru brez kontribucij (Brest-litovski mir 1918. leta). Začelo se je težko obdobje vojnega komunizma, v katerem je Lenin ostro nastopil proti birokratizaciji, zavzel se je pa za kulturo najširših plasti ljudstva in za ljudsko upravljanje oblasti. V kontekstu takšnih konkretnih družbenopolitičnih preobrazb je Lenin razvil hkrati marksistično filozofijo kot glavni teoretični partije in vodja socialistične revolucije. Preučil je dognanost historičnega materializma (Materializem in emiriokriticizem, 1905) in poudaril demokratizacijo odnosov, v katerih ne more prevladovati inteligenca. Problem razmerja med demokracijo in diktaturo je opisal v delu Proletarska revolucija in renegat Kautsky, kjer je poudaril diktaturo proletariata in razredno opredeljenost med diktaturo in demokracijo. Lenin je tudi realno teoretično ocenil pomen odmiranja države (v nasprotju z Buharinom, Stalinom, Trockim).

V sodobnem svetu so razvijali marksizem in ga sočasno revidirali: A. Gramsci, G. Lukasz, E. Bloch, H. Marcuse, K. Zetkin. S pomenom kolektivne zavesti (in podzavesti) in nagonskega obnašanja se je ukvarjal S. Freud, čeprav se je freudovska šola spremenila v šolo behaviorizma. Vpliv marksizma najdemo danes tudi v strukturalističnih teorijah (L. Althusser: Za Marxa; E. Fromm, R. Barthes, R. Garaudy, Cornu, L. Goldmann, Sartre, Cl. Levy-Strauss, Merleau-Ponty, A. Schaff...) in v potrditvi družbenih znanosti ter humanističnih ved. Tudi v posebnem položaju pozitivnih znanosti (mentaliteta laboratorija, tehnokracije, scientizma) in v razmerjih družbene organizacije (birokracija, avtoritarnost, unifikacije, anarhija) se je med produkcijsko in potrošniško sodobno družbo v celoti pojavil marksizem s kritično teorijo o realnih medčloveških odnosih v najširši produkciji. Problem politične ideologije in ideologizacije politike je še vedno usmerjen ekonomsko in razredno; civilizacija torej še ni tako daleč, da bi lahko govorili o neposrednem odmiranju države in jo nadomestili z anarhično-utopičnimi strukturami oblasti. Že sama pot socialistične revolucije je pokazala permanentno znanstveni socializem. V družbi z množičnimi komunikacijami se instrument vladajočega razreda (državni aparat) še pospešuje. Na tej stopnji marksistične spoznave o produkcijski praksi šele lahko govorimo o demokraciji in diktaturi razredov in še posebej o diktaturi proletariata. Dialektika si ne postavlja večnih statističnih idealov, da bi jih subjektivno razrešila, marveč posega v materialistično prakso objektivnega sveta, ki ga kreira delovni človek.

Konec





PERISKOP

PRIJATELJI ČLOVEKA V ENEM STAVKU

V naši družbi smo prijatelji človeka in tovariši v zvezni skupščini so že razpravljali o mamilih in narkomanih; tovariši v skupščini so rekli, da se je treba zavedati, da gre v glavnem za mlade ljudi, in direktor nevropsihiatrijske klinike in inštituta za alkoholizem in narkomanijo je prav tako rekel, da narkomani res so in da so jih v njihovi ustanovi v nekaj letih ozdravili okoli 600, da pa jih je še okoli 4000; nakar je neki poslanec socialno zdravstvenega zbora zvezne skupščine omenil, da najmlajši narkomani nimajo še niti 14 let in da najstarejši niso stari niti 24 let in da to sploh ni nič čudnega, ker pri nas danes ni težko priti do mamil; javno jih prodajajo v kavarnah, prav tako kot v Beogradu pa jih je moč kupiti tudi v Zagrebu, Ljubljani, Skopju, na Reki, v Mariboru in v drugih mestih; omenil je tudi, da je podatek izredno zaskrbljujoč, zlasti če vemo, da pravzaprav ničesar ne ukrenemo, da bi zlo preprečili, ker naša zakonodaja kaznuje le tiste, ki mamila razpečavajo, medtem ko za uživalce ni predvidenih strožjih kazni, poleg tega primanjkujejo tudi specializirane ustanove za zdravljenje narkomanov; storili torej niso ničesar in kaj smo storili v Sloveniji – precej: KATEDRA piše o narkomanih.

E. P.

K kot katedra

Človek si nenehno prizadeva, da bi dosegel kaj boljšega, večjega, lepšega in kar je še takšnih velikih besed. Vendar se njegova prizadevanja vsem naporom navkljub včasih ustavijo na meji, ki pomeni le stagniranje in životarjenje. Takrat je izčrpane moči treba osvežiti z novim, učinkovitim mehanizmom, ki bo s svojim instrumentarijem znal preseči določeni nivo.

Zadnjič smo se na uredništvu pogovarjali o prvi letošnji številki. Vsi smo bili edini, da pogrešamo kratke, družbeno-angažirane politične, kulturne, študentske komentarje, ki bi na zgoščen način lahko predstavili vsa tista žarišča družbenega življenja, ki so za bralce – študente in vse druge, zanimiva, otipljiva, privlačna in nepotešena.

V to smer smo uravnali uredniško politiko in upamo, da jo bomo lahko realizirali. Vendar bodo vsa prizadevanja mnogo učinkovitejša, če se bodo našim naporom pri doseganju cilja pridružile sile, ki so do sedaj bile v vrstah bralcev. Dosti smo pisali o funkcionalnem in nefunkcionalnem delovanju študentske organizacije, o „zainteresiranosti“, o motivih za izvenšolsko delo, o ... marsičem podobnem. Že dolgo časa smo na stopnji, ki zahteva prekinitve teh razprav in vključitev v aktivno delo. Iz političnega vidika je namreč nerazumljivo in nesprejemljivo, da bi skupina ljudi, čeprav napredno mislečih, opravljala družbeno funkcijo širokega in formalno organiziranega družbenega segmenta, ki pa zaradi (nam, ki se s tem ukvarjamo) nerazumljivih razlogov ne sodeluje aktivno pri doseganju ciljev, ki si jih je ta zastavil.

Preseganje današnjega stanja bi Katedri pomenilo večjo aktualizacijo, jedrnatost, zgoščenost, kvalificiranost, življenjskost in demokratičnost. V tvornem sodelovanju ustvarjena idejna identifikacija na relaciji bralec–uredništvo je dolgoročno usmeritev. Uredništvo samo pa tega nikjer na svetu ne more doseči. Zatorej povejmo vsi, kar mislimo!

D. Z.

Ko je v skupščinski komisiji za pripravo statitov visokošolskih zavodov tekla razprava o formiranju temeljnih organizacij združenega dela, je bila na koncu situacija tako nejasna, da si Franci Pivec ni mogel kaj, da ne bi dejal: „Počakajmo do jutri, ko bomo v DELU prečitali o čem smo se dogovarjali in kaj smo se zmenili“.



Tovarišici dr. prof. Aleksandri Kornhauser, podpredsednici Izvršnega sveta skupščine SRS skromno a iskreno čestitamo za prejeto nagrado in priznanje, ki ga ji je podelil PAVLIHA. Upajmo, da bo dobre volje tudi v prihodnje dovolj – na obeh straneh.



Vso spomlad smo metali kocko in ugibali: Bo – ne bo, bo – ne bo ... Univerza namreč. Jeseni je v nasprotju s prakso vročih jeseni to ugibanje povsem zamrlo. Zatišje pred viharjem? Gojimo tiho upanje, da bi pričakovali piš več odpihnili, kot pa prinesel nesnage!

OGLAS

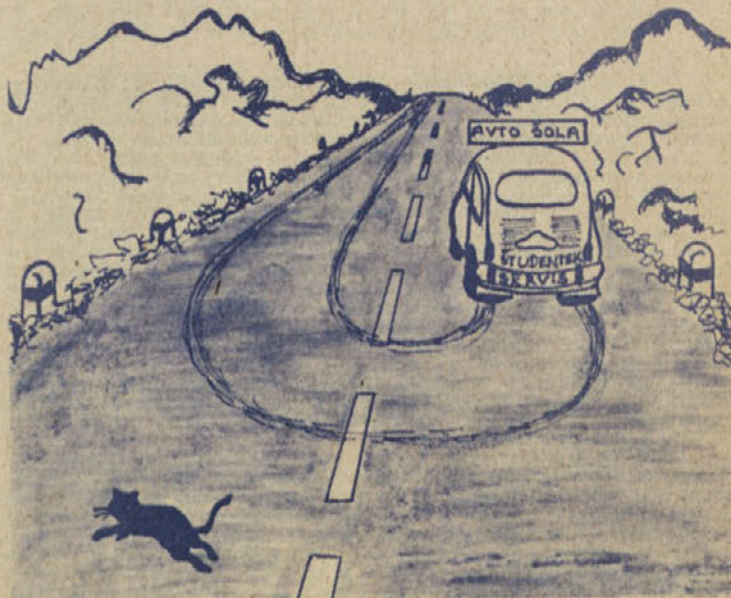
Urednik periskopa prijazno vabi h sodelovanju vse opravljive nabrite, zlobne, junaške, lažnjive, spogledljive, natolcevaške, ... pisane za pomoč pri napolnitvi prostora tega časopisa, imenovanega PERI – skop. Prav tako bodi vljudno vabljen še risar – pacač, ki ima poleg zgoraj naštetih kvalitiet tudi kanček umetniške žilice.

Opomba:

Pesnikov ne vabimo posebej!

POZIV

Studentke (in študentje) rotimo vas, bodite obzirnejši in ne delajte hišniku študentskega doma III. preglavic z neprestanim lomljenjem posteljnih prečk! Pa ne, da apeliramo na seksualno abstinenco-nasprotno, čas je, da pridete na položaje od 67 (Figurae) naprej. (Tudi stoli so baje dokaj krhki)



„Politična prodornost“, taktizerska „spretnost“ in ne nazadnje otročji karierizem pri nekaterih članih predsedstva konference zveze študentov Jugoslavije presegajo vse doslej znane dosežke s tega torišča. Najnazorneje nam bo o tem spregovoril primer, ki se je dogodil na eni izmed sej imenovanega telesa.

Teden pred tretjo konferenco ZKJ, ki je bila posvečena mladim, je kolega prosil za besedo ter dejal: „Drugovi, neka ustane gore tñaj, ko misli, da študentska organizacija neč biti više samostalna društveno – politična zajednica, da ga mi študenti vidimo!“

Ni minilo 10 dni po konferenci, ko je taisti študentski politik zopet prosil za besedo in ogovoril prisotne: „Drugovi neka ustane gore onaj, ko misli, da če študentska organizacija još dalje biti samostalna, da ga mi komunisti vidimo!“ Ni kaj reči.